

Minna Kurunsaari ja Anni-Julia Tallbacka

Visuaaliset taiteet taide- ja kulttuuripainotteisessa päiväkodissa

Taiturin visuoppaan hyödyntäminen

Opinnäytetyö

Kevät 2020

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Sosionomi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Seinäjoen ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja terveysala

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Suuntautumisvaihtoehto: Varhaiskasvatus

Tekijä: Minna Kurunsaari ja Anni-Julia Tallbacka

Työn nimi: Visuaaliset taiteet taide- ja kulttuuripainotteisessa päiväkodissa: Taiturin visuoppaan hyödyntäminen

Ohjaaja: Tiina Tiilikka

Vuosi: 2020

Sivumäärä: 65

Liitteiden lukumäärä: 1

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia varhaiskasvattajien käsityksiä visuaalista taiteista sekä sitä, miten he toteuttavat niitä varhaiskasvatuksessa. Lisäksi tarkoituksena oli selvittää Taiturin visuoppaan merkityksellisyyttä ja sen mobiilisovelluksen tuomia hyötyjä varhaiskasvattajille taidetoiminnassa.

Teoriaosassa tuodaan esille päiväkodin visuaalista taidetoimintaa ennen ja nyt sekä varhaiskasvattajan roolia taidekasvattajana. Teoriaosassa esitellään myös Taiturin visuoppaan sisältöä sekä siihen kuuluvaa mobiilisovellusta. Visuopas on kehitetty tukemaan varhaiskasvattajien työtä visuaalisten taiteiden opetuksessa varhaiskasvatuksessa.

Opinnäytetyön yhteistyötahona toimi Seinäjoella sijaitseva taide- ja kulttuuripainotteinen päiväkotiki Saima, jossa Taituri-aidetoimintaa toteutetaan. Tutkimuksen menetelmänä käytettiin laadullista tutkimusmenetelmää. Tutkimusaineistona oli viisi haastattelua ja aineistoa analysoitiin sisältöanalyysin menetelmällä.

Tutkimustulosten mukaan varhaiskasvattajat kokivat visuaalisen taiteen olevan helpposti yhdistettävissä muuhun pedagogiseen toimintaan. Tuloksista ilmeni, että visuaalisten taiteiden opasta ja sen mobiilisovellusta pidettiin tärkeinä ja lisää materiaalia toivottiin tulevaisuudessa. Kasvattajat toivat vastauksissaan esille myös taiteen positiivisen vaikutuksen ihmisen hyvinvointiin.

Avainsanat: varhaiskasvatus, visuaaliset taiteet, lisätty todellisuus, päiväkotiki Saima

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Bachelor of Social Services

Specialisation: Early Childhood Education and Care

Authors: Minna Kurunsaari and Anni-Julia Tallbacka

Title of thesis: Visual arts and how implement them on the early education

Supervisor: Tiina Tiilikka

Year: 2020

Number of pages: 65

Number of appendices: 1

The purpose of this thesis was to study what kind of conceptions early childhood educators have on visual arts, and how they implement them in early education. The objective was also to examine the meaningfulness of the Magician Visual Guide and its mobile application, as well as the benefits they can bring to early childhood educators in the arts activities.

In the theory section, the role of visual arts activities in kindergartens is discussed in the historical context and in the present. In addition, the role of the early childhood educator as an arts educator is considered. Furthermore, the content of the Magician Visual Guide is presented, including the Magician mobile application. The Visual Guide has been developed to support the work of early childhood educators in visual arts education in early childhood education.

The thesis was made in collaboration with the arts and culture-oriented day care centre Saima in Seinäjoki, where the Magician arts activities are being used. This study was carried out as a qualitative research. The material included five interviews and the data was analyzed using content analysis.

The results indicate that early childhood educators considered visual arts to be easily integrated into other pedagogical activities. The results also showed that the visual arts guide and its mobile application were considered important and more material was hoped for in the future. In their responses, educators highlighted the positive impact of arts on human well-being.

Keywords: early childhood education, visual arts, augmented reality, Saima day care centre

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
Kuvio- ja kuvaluettelo	6
1 JOHDANTO	7
2 VISUAALISET TAITEET JA VARHAISKASVATUS.....	9
2.1 Visuaalisen taidetoiminnan historiaa ja nykypäivää	9
2.2 Lapsen visuaalinen kehitys	13
2.3 Visuaalinen oppimisympäristö.....	16
3 VARHAISKASVATTAJA TAIDEKASVATTAJANA.....	19
3.1 Varhaiskasvattaja luovan prosessin tukijana.....	19
3.2 Varhaiskasvattajan taidekasvattajuuden kehittyminen	22
3.3 Varhaiskasvattajana mediakulttuurissa	23
3.4 Mobiilisovellukset ja lisätty todellisuus	26
3.5 Taiturin ideologiaa ja pedagogiikkaa	28
4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	30
4.1 Opinnäytetyön tausta, tavoitteet ja tutkimuskysymykset	30
4.2 Opinnäytetyön yhteistyötahona toimiva päiväkotiki	31
4.3 Taiturin visuopas	32
4.4 Varhaiskasvattajien haastattelut.....	32
4.5 Aineiston analyysimenetelmät.....	34
4.6 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	37
5 KASVATTAJIEN KOKEMUKSIA JA TOTEUTUKSIA	38
5.1 Varhaiskasvattajien Taiturikoulutukset	38
5.2 Visuaaliset taiteet Saimassa	39
5.3 Lasten huomioiminen taidekasvatuksessa	42
6 TAITURIN VISUOPAS JA SEN MOBIILISOVELLUS	45
6.1 Taiturin visuopas varhaiskasvattajan työkaluna	45
6.2 Visuoppaan Taituri-mobiilisovellus	50
6.3 Kehittämisehdotuksia Visuoppaaseen	51

7 JOHTOPÄÄTÖKSET	53
8 POHDINTA	57
LÄHTEET	60
LIITTEET	65

Kuvio- ja kuvaluettelo

Kuvio 1. Visuaaliset taiteet	36
Kuvio 2. Visuaaliset taiteet ja niiden toteuttaminen varhaiskasvatuksessa.	54
Kuvio 3. Visuoppaan ja sen mobiilisovelluksen merkitys varhaiskasvatuksessa.	555
Kuva 1. Näkymä Taiturin mobiilisovelluksesta	28

1 JOHDANTO

Helsingin Sanomissa julkaistussa mielipidekirjoituksessa pohdittiin taiteen ja kulttuurin vaikuttavuutta terveyteen ja hyvinvointiin. Artikkelin herätti meissä vahvaa kiinnostusta aihetta kohtaan. Taide- ja kulttuuritoiminnan vaikuttavuutta terveyden ja hyvinvoinnin parantamiseen on tutkittu pitkään. Varhaiskasvattajat ovat tunnistanut nämä hyvinvointivaikutukset, ja heiltä vaaditaankin nyt vahvaa tahtotilaa sekä pitkäjänteisyyttä taidetoimintaansa. (Huhtinen-Hilden ym. 27.12.2019.)

Opinnäytetyömme tavoitteena on tutkia varhaiskasvattajien käsityksiä visuaalisista taiteista sekä Taituri-visuoppaan hyödyntämistä taide- ja kulttuuripainotteisessa päiväkodissa. Visuopas on syntynyt Taiturin taidetoimintaprosessin yhteydessä Virpi Timosen kehittämänä vuonna 2016. Visuaalisten taiteiden opas on nimensä mukaisesti opas, jossa kerrotaan visuaalisen taiteiden menetelmistä varhaiskasvatuksessa. Visuopas on kehitetty tukemaan varhaiskasvattajien työtä visuaalisten taiteiden opetuksessa sen luovilla menetelmillä sekä myös avaamaan kasvattajien silmät näkemään ja kokemaan itse taiteen monet mahdollisuudet. Tämän opinnäytetyön työpaikkaohjaajana toimi Taituri-aidetoiminnan alullepanija sekä kehittäjä lastenkulttuuripedagogi Anne Lähdesmäki.

Halusimme tietää, miten visuaalisia taiteita toteutetaan visuoppaan avulla varhaiskasvatuksessa. Visuaaliset taiteet ovat aiheena laaja, mikä tekee siitä tutkimuskohdeena mielenkiintoisen ja haastavan. Tutkimusaiheena visuaaliset taiteet ja visuoppaan merkityksen tutkiminen on ajankohtainen, koska varhaiskasvattajat ovat toivoneet virikemateriaalia taidetoimintansa tueksi. Opinnäytetyömme tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Millaisia käsityksiä varhaiskasvattajilla on visuaalisista taiteista ja miten he toteuttavat niitä varhaiskasvatuksessa?
2. Millaisia merkityksiä Taiturin visuaalisten taiteiden oppaalla ja sen mobiilisovelluksella on varhaiskasvatuksessa?

Varhaiskasvatukseen kotiutuneet älylaitteet mahdollistavat moninaiset lisätyn todellisuuden kokeilut päiväkodeissa. Lisätyn todellisuuden viesti on piilossa paljaille silmille, mutta avautuu tutkittavaksi älypuhelimien tai tablettitietokoneiden avulla. (Hemilä & Lehtinen 2018, 138–139.) Opinnäytetyössä tutkimme visuoppaan käyttöä taide- ja kulttuuripainotteisessa päiväkotiki Saimassa sekä selvitämme oppaaseen liitetyn lisätyn todellisuuden käyttöä varhaiskasvatuksessa. Lisätty todellisuus tulee näkyviin visuoppaan mobiilisovelluksessa.

Visuaalisessa taiteessa lapsi ilmaisee itseään, kertoo mielipiteitään sekä ottaa kantaa asioihin. Mieluisa toiminta kehittää lapsen minuutta sekä kulttuurillista identiteettiä. Lapsi tarvitsee vierelleen motivoituneen varhaiskasvattajan, joka vahvistaa lapsen hyvinvointia ja oppimista. Visuaalinen taide tuottaa konkreettisesti nähtäviä tuotoksia, mutta jättää myös huomaamattomia jälkiä taiteen tekijöihin ja kokijoihin. Toteutettu taideteos ei ole toiminnan päämäärä, vaan prosessi jatkuu vielä sen jälkeenkin. (Rusanen ym. 2014, 6.) Opinnäytetyön tekemisessä pääsimme tutustumaan lähemmin visuaalisiin taiteisiin varhaiskasvatuksessa ja nimenomaan Taiturin Visuoppaan sisällön hyödyntämiseen taidekasvatuksessa.

Opinnäytetyömme jakautuu kahdeksaan päälukuun. Alkuun kuvaamme tiiviisti opinnäytetyömme taustaa, teoriaa ja viitekehystä. Näissä osissa määritellään opinnäytetyön keskeisimmät käsitteet sekä esitellään Taiturin pedagogiikka ja Taiturin visuosopas. Luvussa neljä kuvataan opinnäytetyön toteutus ja tutkimusmenetelmät sekä pohditaan opinnäytetyön luotettavuutta ja eettisyyttä. Sen jälkeen esittelemme opinnäytetyön keskeisimmät analyysimenetelmät, tulokset ja niiden pohjalta tehdyt havainnot. Viimeisessä luvussa pohdimme opinnäytetyön tekemistä kriittisesti ja lisäksi tarkastelemme varhaiskasvatuksen opettajan kompetensseja opinnäytetyön tutkimuksen näkökulmasta.

Tulevina varhaiskasvatuksen ammattilaisina meidän on tärkeää ymmärtää, miten visuaalisia taiteita toteutetaan lapsilähtöisesti prosessinomaisilla menetelmillä, kiinnittäen erityisesti huomiota aitoon läsnäoloon ja kiireettömyyteen.

2 VISUAALISET TAITEET JA VARHAISKASVATUS

Tässä teorialuvussa tuomme esille palasen visuaalisentoiminnan historiaa, lapsen visuaalista kehitystä ja visuaalisen oppimisympäristön merkitystä varhaiskasvatuksen arjessa.

2.1 Visuaalisen taidetoiminnan historiaa ja nykypäivää

Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa askartelulla on vahvat perinteet. Lastentarhatyön alkua ajoilta 1880-luvulta lähtien ajateltiin, että askartelu on tärkeä osa lastentarhan toimintaa, sillä se kehittää lasta monipuolisesti. Askartelun avulla lapset oppivat erilaisia työtapoja, kädentaitoja, keskittymistä, huolellisuutta, ohjeitten noudattamista ja tehtävien valmiiksi suorittamista. Askartelu nähtiin tavoitteellisena toimintana, ikään kuin lapsen työnä. 1930-luvulla lasten toimintaan tuli enemmän vapautta, sillä uudet lapsi- ja kehityspsykologian tutkimustulokset alkoivat vaikuttaa lastentarhatyöhön. (Hänninen & Valli 1986, 102–104.) Sotien jälkeisinä vuosina toiminta painottui keskusaiheiden ympärille, joka oli päiväkodin suunnitelmallinen kasvatukseen menetelmä. Askartelu oli 1960-luvulla lastentarhatyön olennainen osa sekä yksi lastentarhan pedagogisista työmuodoista. Askartelua ja leikkiä ei aina voinut erottaa toisistaan, sillä materiaalit olivat samat ja leikki saattoi muuttua askarteluksi tai päinvastoin. Askartelu katsottiin olevan myös kelpo sosiaalisen kasvatuksen muoto. (Hänninen & Valli 1986, 170–174.)

Päivähoitolain voimaantullessa vuonna 1973 lastentarhat muuttuivat päiväkodeiksi ja aikuisjohtoinen tuokiokeskeisyys vallitsi edelleen päiväkodeissa. Lasten askartelut olivat kasvattajien tekemien mallien mukaisia. Vasta 1980-luvun lopussa lapsen aktiivisuudelle haluttiin antaa enemmän tilaa ja siitä seurasi uuden pedagogisen ajattelun käynnistyminen. Aloitettiin lapsen aktiivisen oppimisen kehittäminen ja kiinnitettiin huomiota lasten itsearviointiin sekä projektityöskentelyyn. (Niiranen & Kinos 2001, 70–74.) Hujala ym. (2007, 55–56) toteavatkin, että lapsilähtöisyys on ohjannut kasvattajien toimintaa varhaiskasvatuksessa jo lastentarhatoiminnan alusta alkaen, mutta se unohtui erilaisten lasten suorittamista korostavien virtausten alle. Lapsilähtöisyydessä kasvattaja mahdollistaa lapsen omaehtoisen oppimisen ja on tietoinen

lapsen oppimisprosessin eri vaiheista. Kouluissa piirustus muuttui peruskoulun syntävaiheessa kuvaamataidoksi ja 1990-luvulla kuvaamataito muuttui kuvataiteeksi. (Sava 2007, 91–96.) Peruskoulun oppiaineen nimenmuutos heijastui taiteen käsitystä myös varhaiskasvatuksen puolelle.

Voimassa oleva varhaiskasvatustalaki (L 13.7.2018/540) määrittelee varhaiskasvatuksen tavoitteet. Tavoitteet näkyvät myös päiväkodin kuvataidekasvatuksessa, josta varhaiskasvattajat vastaavat. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa (1989) määritellään jokaisen kansan kulttuurin sekä perinteiden kunnioitus. Sopimuksessa määritellään kolme ulottuvuutta, jotka vahvistavat lapsen oikeutta nauttia kulttuuristaan. Ensimmäinen ulottuvuus käsittelee lapsen kulttuurillisia perusoikeuksia. Perusoikeudet määräävät, että lapsella on oikeus saada oma osuus yhteiskuntansa aineellisista voimavaroista. Suomessa lapsille suunnatut kuvataidekoulut ovat jakautuneet alueellisesti hyvin epätasaisesti ja siksi varhaiskasvatusjärjestelmällä on erityisasema toteuttaa tätä ensimmäistä ulottuvuutta. Varhaiskasvatus mahdollistaa sen, että jokaisella lapsella on tilaisuus nauttia taiteesta, riippumatta asuinpaikasta tai varallisuudesta, ja näin ehkäistään maassamme eriarvoistumista. (Rusanen ym. 2014, 20.)

Toinen tärkeä ulottuvuus Lapsen oikeuksien sopimuksessa käsittelee lapsen oikeutta ilmaista näkemyksensä itseään koskevissa asioissa sekä oikeus ilmaista oma mielipiteensä esimerkiksi taiteen avulla. Kuvataiteen kautta lapsi voi tulkita ympäröivää maailmaa sekä ottaa kantaa itselleen merkityksellisiin asioihin. Kolmannen ulottuvuuteen kuuluu lapsen oikeus huolenpitoon ja suojelluksi tulemiseen, lapsen oma etu huomioiden. Nyky-yhteiskunnassa tulee korostaa lapsen turvallista elämää. Media pyrkii muokkaamaan voimakkaasti lasten maailmankuvaa ja lasten lähellä olevien kokemusten tärkeys on vähentynyt. Visuaalinen toiminta voikin toimia välineenä, jonka avulla lapsi oppii oivaltamaan, miten media sekä kaupallinen kulttuuri pyrkivät häneen vaikuttamaan. (Rusanen ym. 2014, 20–21.)

Nykyään varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa korostetaan taiteellisen kokemuksen merkittävyyttä lapsen oppimisessa, sosiaalisten suhteiden kehittämisessä ja ympäröivän todellisuuden tutkimisessa. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on lasten musiikillisen, kuvallisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun tukeminen sekä lasten perehdyttäminen erilaisiin taiteen ja kulttuurin aloihin. Varhaiskasvattajat tarjoavat

lapsille mahdollisuuden tarkastella, ymmärtää ja arvostaa taidetta sekä kulttuuria. Oppimisympäristöjen muokattavuus sekä saatavilla olevat erilaiset materiaalit ja välineet innostavat lasta ilmaisemaan kokemuksiaan ja tunteitaan luovasti. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 42–43.)

Luova toiminta on lapsille täysin luonteenomaista ja luovuus tulee esiin erityisesti lapsen leikeissä. Taide on ihmisen perustarve, joka symboloi ihmisen olemassaoloa. Suurin osa lapsista piirtää, maalaa, muovailee tai rakentelee, jos sopivat välineet ovat saatavilla. Visuaalinen taide on lapselle leikkiä ja se on luonteeltaan keikelevää ja tutkivaa, etsimistä ja löytämistä. Taiteen tekeminen on löytöretki omaan minään sekä ympäristöön. Kuvilla voi myös kommunikoida, sillä kuva on aina viesti, jota muut voivat ihmetellä, tulkita ja ymmärtää. Parhaimmillaan visuaalinen taide toimii taiteilijan ja katselijan välisenä vuorovaikutuksena. Laadukas taidekasvatus tarjoaa lapselle ainutkertaisia elämyksiä sekä kokemuksia, jotka vahvistavat lapsen kulttuurista identiteettiä. (Pentikäinen 2006, 27–35.)

Varhaiskasvattajan visuaalisen toiminnan suunnittelulla tarkoitetaan toiminnan kokonaisuuden eikä vain yksittäisten hetkien suunnittelua tai tehtävien keksimistä. Tavoitteellisessa toiminnassa näkyy, miksi toimitaan määrättyllä tavalla, mikä toiminnassa on tärkeää ja mihin sillä pyritään. Varhaiskasvattajan tulee havainnoida lapsia sekä yksilöllisesti että ryhmänä huomioiden, mitkä ovat lasten mielenkiinnon kohteet ja miten he ovat keskenään vuorovaikutussuhteessa. Sen jälkeen vasta voidaan hahmotella toiminnan teemoja. Pitkäjänteinen teema- ja projektityöskentely on korvannut entisen keskusaihe- ja kuukausisuunnitelman. Ohjatun toiminnan lisäksi varhaiskasvattajan tulee huolehtia riittävästi aikaa vapaamuotoiselle toiminnalle, jolloin lapset saavat valita toiminnan mielenkiintonsa mukaan. Toisinaan on hyvä tehdä tilaa myös spontaanille toiminnalle, jolloin unohdetaan rutiinit ja annetaan tilaa lasten ja kasvattajien mielikuvitukselle. (Rusanen ym. 2014, 62–63.)

Rusanen (2009, 49–51) on määritellyt varhaisiän visuaalisen taiteen toiminnan koostuvan varhaiskasvatuksessa neljästä osa-alueesta. *Kuvataiteellisen ilmaisun avulla* lapsi harjoittelee kommunikointia sekä erilaisia kuvallisia työskentelytapoja tutkien ja harjoitellen. *Kuvallisen kokemisen avulla* lapsi nauttii taiteen vastaanottamisesta, keskustelemalla omista kokemuksistaan sekä mieltymyksistään rikkaassa

oppimisympäristössä. *Ympäristön esteettisen ja kulttuurisen kokemisen avulla harjoitellaan havainnoimaan ympäristöä, esteettinen kokeminen huomioi aistien kokonaisvaltaisuuden ja kulttuurinen näkemys antaa välineitä ympäristön kulttuuristen arvojen tunnistamiseen. Median tarkastelun avulla kehitetään valmiuksia havainnoida mediakulttuurin viestejä sekä reagoida niihin kriittisesti. Rusanen väittää, että näiden neljän osa-alueen käsittelyssä lähtökohtana ovat lapsen kokemat elämykset, ympäristön havainnointi sekä kulttuurinilmiöihin tutustuminen. Toiminnallisuutta korostava ja kokemuksia tuottava työskentely kannustaa lapsia kokeiluun, eläytymiseen, leikkiin ja tarinointiin.*

Piiposen (2006, 20–26) mukaan leikissä ja kuvataiteessa liikutaan hyvin samoilla vesillä, sillä molemmissa etsitään vastausta siihen, millainen minä olen. Taidekasvatuksessa leikki on oivallinen opetusmenetelmä. Leikillä voidaan madaltaa suorittamisen kynnystä, lisätä osallisuutta sekä osaamisen tunnetta. Taidekasvatuksen tavoitteena ei ole opettaa taiteen ymmärtämistä, vaan itsensä ymmärtämistä taiteen avulla. Siinä samalla taidekin tulee tutuksi. Lapsen mielikuvitus toimii vastavoimana mediariippuvuuteen. Lapsuuden rikkaus on vapaus leikkiä. Taidekasvatushetket ovat mielikuvituksen ja leikin tärkeitä ja omia paikkoja. Myös Pääjoki (2017, 109–121) korostaa, että taiteella ja leikillä on paljon laadullisia yhteyksiä. Erityisesti sellaisessa taiteellisessa toiminnassa, jossa ei tavoitella tarkoin määriteltyä lopputulosta, vaan toiminnan ydin on itse tekeminen. Maalaaminen on usein sellainen prosessi ja taidekokemus, jossa keskeisintä on maalien liukuminen paperilla sekä leikkimisen ilo.

Ahonen (2017, 193–199) on todistanut, että ilmaisulla on monenlaisia muotoja varhaiskasvatuksen arjessa ja niiden tavoitteellinen tukeminen kehittää lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja oppimista. Ilmaisun monet muodot helpottavat lasta tulkitsemaan ympäröivää maailmaa, ilmaisemaan itseään arvokkaana yksilönä sekä yhteisön jäsenenä. Laaja-alainen tutustuminen taiteeseen sekä kulttuuriin vahvistaa monilukutaitoa, silloin kun lapset saavat tutkia erilaisia viestintämenetelmiä. Kirjoittamisen ja puhumisen lisäksi voidaan viestiä maalaamalla ja tanssimalla. Useasti ajatusten ja tunteiden ilmaisu helpottuu huomattavasti taiteen avulla.

Taiteen ja kulttuurin tiedetään herättävän voimaannuttavia tunteita ihmisessä. Siten taide-elämykset vaikuttavat myönteisesti mielen hyvinvointiin. Kaikilla lapsilla on oikeus kokea taiteen ja kulttuurin nautinto sekä iloita taiteen synnyttämästä mielen hyvinvoinnista. (Marjamäki ym. 2015, 25–26.) Taide vahvistaa sekä yksilöllistä että kulttuurillista identiteettiä ja nykyisin taide tunnustetaan välineeksi hyvinvointiyhteiskunnan uudistamistyössä. (Sava 2007, 91). Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) toteuttamassa tutkimuksessa on tutkittu varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumista päiväkotien lapsiryhmissä. Raportin tarkoituksena on auttaa varhaiskasvattajia käyttämään tutkimuksen arvioinnissa esiin tulleita kehittämissuosituksia. Yksi suositus on, että taidekasvatuksen asemaa tulee vahvistaa varhaiskasvatuksessa. Sen vuoksi päiväkodin toimintakulttuuria on muokattava taidekasvatusta tukevaksi sekä henkilökunnalle tulee tarjota laadukasta koulutusta. (Karvi, 2019).

Opinnäytetyössämme keskeisessä asemassa on päiväkodin kasvattajien näkemykset visuaalisista taiteista ja niiden toteuttamisesta varhaiskasvatuksen arjessa. Päiväkodin varhaiskasvattaja on vastuussa taiteellisesta, esteettisestä sekä kulttuurisesta kasvatuksesta. Se toteutuu monin tavoin kuvataiteen, musiikin, liikunnan, lastenkirjallisuuden, tanssin ja draamakasvatuksen tavoitteellisessa toiminnassa. Ruokosen ym. (2009, 10–15) mukaan varhaiskasvattaja mahdollistaa lapselle esteettisiä kokemuksia päiväkodin arjessa niin hoito- kuin kasvatustilanteissakin, ja lisäksi varhaiskasvattaja rakentaa oppimisympäristöä, jossa näkyvät lasten oman kulttuurin jäljet. Varhaiskasvatus tavoittaa merkittävän osan alle kouluikäisistä lapsista. Siksi laadukkaalla varhaiskasvatuksella pystytäänkin tasoittamaan sosioekonomisen taustan vaikutusta lapsen oppimiseen. Yhteistyö kulttuuritoimijoiden kanssa sekä verkostoituminen ovat erittäin tärkeässä asemassa varhaiskasvatuksen kulttuurikasvatuksen kehittämisessä.

2.2 Lapsen visuaalinen kehitys

Opinnäytetyössämme keskiössä ovat visuaaliset taiteet ja visuopas. Haluamme kuitenkin tuoda esille myös lapsen visuaalisen kehityksen sekä sen, miten lapsen

visuaalista kehitystä voidaan tukea taiteen keinoin. Monet tutkijat ovat pohtineet, milloin lapsen visuaalinen kehitys alkaa. Tutkijoiden mukaan lapset nauttivat visuaalisuudesta ja esteettisyydestä heti syntymästään alkaen. Pieniä lapsia kiehtovat erityisesti lämpöiset ja kirkkaat värit. Neljän kuukauden ikäisen vauvan näköaisti toimii etenkin hoitajan kasvoihin kohdistuvien visuaalisten kiintymysten mukaan. Monet tutkijat yhdistävät lapsen visuaalisen toiminnan siihen, että sen kautta voi hahmottaa ja tutkia ympäristöä. Visuaalinen toiminta edellyttää havainnoinnin ja ajattelamisen yhteistyötä. Lapsen visuaalinen kehitys ei ole suora polku kohti esittävää ilmaisua, vaan hän voi erilaisten materiaalien ja välineiden avulla saada siirtymään mielessään olevan kokemuksensa konkreettisesti aisteilla havaittavaksi taideteokseksi. (Rusanen & Torkki 2000, 44–45.)

Visuaalisella toiminnalla tuetaan lapsen tasapainoista fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä lapsen hyvinvointia ja oppimista. Lapsen motoriikka kehittyy karkeamotorisesta toiminnasta hienomotoriikan hallintaa kohti. Ensin lapsi toimii kokonaisvaltaisesti koko kehollaan ja sitten liikkeen hallinta eriytyy käsivarteen, ranteeseen ja sormiin. Harjoittelu kehittää silmän ja käden yhteistyötä, liikeratojen taitoja, nopeutta sekä reaktiokykyä. Niin tietokoneen käsittely kuin värinkin levittäminen siveltimellä vaatii silmän ja käden kehittyneitä koordinaatiota. Lapsilla motorinen toiminta on hyvin yksilöllistä. (Rusanen ym. 2014, 40–42.) Kahden vuoden iässä lapsi opettelee käyttämään kynää, jota hän pitää vielä kämmenotteessa, mutta harjoittelee jo ympyrän piirtämistä. Kolmevuotiaan piirtämissä ihmishahmoissa ei ole vielä vartaloa, vaan ne ovat pääjalkaisia piirroksia. Lapsi pitää vielä kynää vuoroin vasemmassa ja oikeassa kädessä. Useat nelivuotiaat piirtävät jo ihmishahmoon pään, vartalon sekä raajat. Nelivuotias lapsi osaa piirtää jo neliön mallista. Viisivuotiaan ihmispiirroksista löytyy jo paljon yksityiskohtia ja hän osaa piirtää kolmion, jäljentää numeroita sekä kirjoittaa oman nimensä. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 84–85.)

Rusasen ym. (2014, 42) mukaan visuaalinen toiminta on lapsen identiteettiä rakentavaa. Visuaalisessa toiminnassa lapsi voi ilmaista itseään sanattomasti, hän voi kertoa merkityksellisistä kokemuksistaan sekä tunteistaan kuvataiteen avulla. Visuaalinen toiminta tuo lapselle onnistumisen kokemuksia ja siitä syntyy tekemisen iloa. Se voi toimia myös vaikeiden tunteiden ilmaisukanavana, ja silloin varhaiskasvatta-

jan on tärkeää toimia tunteiden säätelyn tukena. Kasvattajan empaattinen suhtautuminen viestittää lapselle, että vaikeuksistaakin selvitään. Rusanen ja Torkki (2000, 45) painottavat, että jo viivan vetäminen paperille on merkittävä ilmaisullinen keino. Se osoittaa lapsen pelotonta tapaa tarttua kuvalliseen työskentelyvälineeseen ja jo yksinkertaiset viivapiirustukset ilmentävät lapsen persoonallisuuden piirteitä sekä taitoa kontrolloida käden liikkeen suuntaa ja voimakkuutta.

Kognitiivisessa kehityksessä visuaalinen toiminta auttaa lasta havainnoimaan ympäristöään sekä luomaan tarpeellista järjestystä kokemusten sekamelskaan. Lapset kertovat kuvien avulla omia mielenkiinnonkohteita elämästään. Kokemusten siirtäminen on tärkeämpää kuin oikean todellisen tilanteen jäljentäminen, sillä muuntamisessa tarvitaan visuaalista tarkkaavaisuutta ja ongelmanratkaisutaitoja. Mediavälineet lisäävät runsaasti visuaalisten ärsykkeiden määrää lasten arjessa. Siksi havaitsemisen harjoittelu sekä tutkimaan pysähtyminen ovat välttämättömiä kognitiivisia taitoja, joita lapsi tarvitsee median kriittiseen arviointiin. (Rusanen ym. 2014, 42.)

Osataksaan toteuttaa lapsille tavoitteellista ja mielekästä visuaalista oppimista ja kokemuksia kasvattajan on tunnettava lapsen visuaalisen kehityksen pääpiirteet. Lapsen visuaalisen kehityksen vaiheita tarkkaillaessa on havaittavissa, että kolmanneen ikävuoteen saakka lapsen visuaalinen työskentely on hyvin konkreettista. Siksi toiminta heidän kanssaan tulisi olla kiireetöntä, aistimuksia tuottavaa sekä prosessi- ja flow-kokemuksineen esimerkiksi värikympymenetelmin, jossa lapsi tutustuu värien maailmaan aistien avulla, esimerkiksi metsämarjoilla maalailleen. Tällöin visuaalinen lopputulos voi olla valmis teos, lapsen elämys tai prosessista jäänyt hetkellinen vaikutelma. Tavoitteena ei ole tehokkuus, vaan innostuksen herättäminen visuaaliseen leikkiin. Alle kolmivuotiaiden riimustelut syntyvät sattumanvaraisesti, eivätkä ne välttämättä esitä mitään, mutta kuvaavat lapsen persoonallisuutta. Spontaanit piirtämiset sekä materiaaleihin tutustuminen ovat tärkeitä. (Rusanen ym. 2014, 46–49.)

Neljä-viisivuotiaiden visuaalisessa taiteessa yhdistyvät toiminnallisuus ja luovuus. Kuvien tuottaminen on sekä ympäristön hahmottamista että kommunikointia itsensä kanssa. Mielikuvitus on vahvasti mukana lapsen piirtämissä kuvissa ja hän voi liioitella itselleen merkityksellisiä asioita kuvissaan. Piirtäessään lapsi voi vielä kääntää

paperiaan. Piirroshahmot tarkentuvat ja yksityiskohdat lisääntyvät. Lapsi nauttii vertaisryhmästä, ja hän oppii uutta havainnoimalla toisten lasten työskentelyä. Viisivuotias lapsi ymmärtää, että kaikki ihmiset eivät ajattele samoin kuin hän eivätkä myöskään näe samoja asioita kuin hän. Viisivuotiaan kyky hahmottaa kuva on fysiologisesti lähes aikaihmissen tasolla, mutta kyky sanallistaa kuvaa ei vastaa aikuisen osaamista. Lapsi tarvitsee moninaisia ilmaisutapoja sekä riittävästi aikaa harjoitella. (Rusanen ym. 2014, 50–55.)

Pääjoki (2011, 120–121) toteaaakin, että varhaiskasvattajan tulee kysyä lapselta, mitä hän tahtoo piirustuksellaan kertoa, eikä kysyä, mitä lapsi osaa piirtää. Rintakorpi ja Vihmari-Henttonen (2017, 20–21) korostavat myös vanhempien kanssa käytävää pedagogista kommunikointia. Nykyään vanhemmat kaipaavat pedagogista dokumentointia digitaalisesti lapsen varhaiskasvatuspäivän aikana kokemasta visuaalisen taiteen matkasta.

2.3 Visuaalinen oppimisympäristö

Oppimisympäristö on keskeisessä roolissa lapsen oppimiskokemusten luomisessa. Taideopetuksessa tulee kiinnittää huomiota inspiroiviin oppimisympäristöihin, sillä ne avartavat lasten näkökulmia sekä luovat leikillisyyttä oppimiseen. Visuaalisiin taiteisiin kuuluu olennaisesti aistien käyttö, kuten kuunteleminen, näkeminen ja havainnointi. Tuttukin ympäristö avautuu uudella tavalla, kun sitä tarkkaillaan yksityiskohtaisesti tai eläydytään empaattisesti toisen näkökulmaan. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa yhtyvät aistihavainnot, ajattelu, keholliset kokemukset, toiminta ja tunteet. (Kuusela ja Mäkinen 2018, 20–36.)

Taidekasvatuksessa keskeisintä on aistinen toimijuus, koska taide on aistihavaintojen ulottuvuutta. Aistisuus tarkoittaa, että lapsi tutkii maailmaa aistihavaintojensa avulla ja siksi aistisuus on hyvin lapsilähtöinen näkökulma taiteelliseen toimijuuteen. Esimerkiksi vauvojen värikylpymenetyksessä hyödynnetään vauvojen tapaa tutkia ympäristöä yhdessä aikuisen kanssa. (Pääjoki 2012, 109–121.)

Visuaaliseen taiteeseen liittyy ihmisen luova ajattelu. Luova ajattelu vaatii aikaa sekä tilaa ihmettelylle ja oivaltamiselle. Siksi onkin tärkeää luoda kiireetön ja turvallinen ympäristö lapselle. Ohjattu oivaltaminen helpottaa lapsia kehittymään ajattelun ja oppimisen taidoissa tarkoituksenmukaisessa oppimisympäristössä. Varhaiskasvattajan tehtävänä on luoda lapsille innostavat ja monipuoliset oppimisympäristöt luovien ongelmanratkaisujen tekemiseen, sillä oppimisympäristö itsessään toimii opettajana. (Kuusela ja Mäkinieniemi 2018, 20–36.)

Uusi käsitys opetustyön merkityksestä syntyy, kun varhaiskasvattaja itse oivaltaa oppimisympäristön vuorovaikuttajana sekä arvojen muodostajana. Kaunis ja kiehtova oppimisympäristö sekä stimuloi että rauhoittaa paikkana lapsia. Tällaisessa oppimisympäristössä he innostuvat oppimaan uutta. Varhaiskasvattajan näkökulmasta tällainen tunnelma lienee olevan paras mahdollinen oppimisympäristö lapsille. Yksi ratkaisu edellisille ajatuksille on toteuttaa opetusta leikkisessä kuvataidelaboratoriossa, jonka pedagogisilla ratkaisuilla tuetaan tutkivaa ja tavoitteellista taideopetusta. Vuorovaikutteiseen oppimiseen kannustava toimintakulttuuri innostaa lasta leikinomaisiin kokeiluihin, tietotekniikan käyttöön sekä taidetoimintaan. Lapsia voidaan myös sitouttaa aktiivisiksi oppimisympäristöjen rakentajiksi. Kuvataidelaboratorioiden suunnittelua ja kokoamista voisi verrata miellekarttojen tekemiseen. Lapsilta kysytään heidän tietoja, oletuksia, kokemuksia sekä kysymyksiä tutustuttavasta ilmiöstä. (Kuusela ja Mäkinieniemi 2018, 20–36.)

Itsensä ilmaiseminen on jokaiselle lapselle merkityksellistä. Kuvataiteellinen oppimisympäristö tarjoaa mahdollisuuden harjoitella ilmaisua positiivisella tavalla, vaikka lapsen itsesäätelytaidot olisivat puutteelliset. Kun harjoittelu tapahtuu lapsen mukavuusalueella, edistää taiteellinen toiminta lapsen vahvuuksia ja vahvistumista. Varhaiskasvattajan ja lapsen toiminnan perustana on hyväksyvä vuorovaikutussuhde, jossa keskeistä on luottamus. Varhaiskasvattajan hyväksyntä ilmenee kielenkäytössä sekä koko kropan eleissä ja liikkeissä. On tärkeää, että varhaiskasvattaja kohtaa jokaisen lapsen tasa-arvoisesti yksilönä ja toimii kannustavasti. Pedagoginen sensitiivisyys näkyy luovaa prosessia ymmärtävässä varhaiskasvattajan oppimisympäristössä. Luovaa prosessia ymmärtävän kasvatusympäristön kulmakivenä on avoin ja salliva taidekäsitys. Avoin taidekäsitys sisältää erilaiset näkemyk-

set taiteen tehtävistä ja koko visuaalisesta taidekulttuurista. Pedagoginen sensitiivisyys johtaa hyvään vuorovaikutukseen kaikissa päivän tilanteissa ja siten edistää sensitiivistä oppimista arjessa. Lapsiryhmän yhteistoiminnan ja turvallisuuden ylläpitäminen edellyttää jatkuvaa työtä. Toimiva kasvattajayhteisön yhteistyö on keskeisintä sensitiivisessä oppimisympäristössä. Jokainen varhaiskasvattaja on merkityksellinen omassa työpaikassaan ja hän on vahvassa vuorovaikutuksessa lasten, heidän huoltajien sekä työyhteisön kanssa. (Rusanen ym. 2018, 55–69.)

Oppimisympäristössä tulee huomata myös tilan rauhallisuus, jotta lapsella on mahdollisuus keskittyä tekemiseensä. Riittävä valaistus on myös oleellinen kaikessa visuaalisessa toiminnassa. Työskentelyyn tarvittavat välineet ja materiaalit tulee olla lasten saatavilla. Lisäksi valmiiden töiden säilyttämiseen ja esillepanoon tulee olla riittävästi tilaa. (Hakkola ym. 1991, 50–51.)

Visuaalisen kuvataiteen monipuolinen ja materiaalirikas toimintaympäristö kutsuu lapsia vuorovaikutukseen sekä tutkimaan ja oivaltamaan asioita aistien kautta. Varhaiskasvattajan on huomioitava lasten yksilölliset kysymykset, ideat, kulttuurikokemukset ja kiinnostuksenkohteet suunnitellessaan tavoitteellista toimintaa. Lapsille tulee varata aikaa myös vapaalle toiminnalle. Lapsi tarvitsee ammattikasvattajan, joka havainnoi, kuuntelee ja pohtii lasten oppimista monenlaisten dokumentointimuotojen avulla. (Mc Clure ym. 2017, 154–163.)

3 VARHAISKASVATTAJA TAIDEKASVATTAJANA

Tässä teorialuvussa kerromme kasvattajan merkityksestä visuaalisen oppimisympäristön ja oppimiskokemusten luomisessa. Lisäksi käymme läpi kasvattajien roolia ja heidän mahdollisuuksiaan vaikuttaa lapsen visuaalisten oppimiskokemusten syntyyn.

3.1 Varhaiskasvattaja luovan prosessin tukijana

Varhaiskasvatuksen ilmaisun oppimisessa korostuu tutkiminen, kokeilu ja tekemisen eri vaiheet sekä dokumentointi. Jokaista lasta tuetaan ilmaisemaan itseään yksilöllisesti. Lapsille annetaan tukea, tilaa ja aikaa kasvaa luovissa prosesseissa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 43.) Tässä opinnäytetyössä tutkimme visuaalisten taiteiden käyttöä varhaiskasvattajien näkökulmasta.

Varhaiskasvattajan tehtävänä on rakentaa lapsen suhdetta visuaaliseen taiteeseen. Suhteen pohjana on varhaiskasvattajan oma suhde taiteeseen. Varhaiskasvattaja vahvistaa lapsen ymmärrystä taiteeseen sekä halukkuutta ja uskallusta tuottaa itse taidetta. Taide toimii varhaiskasvattajan kasvattamisen välineenä ja hänen tulee valita, mitä arvoja tai sisältöjä toiminta lapselle opettaa. Perinteiset taiteen ilmaisutavat ovat laajentuneet visuaaliseksi eli kuvalliseksi kulttuuriksi. Televisio, mainokset ja muu mediakulttuuri tarjoavat lapsille voimakkaita efektejä, ja siksi tarvitaankin vastapainoksi aikaa oman mielen vapaalle vaellukselle sekä tekemisen tuottamalle nautinnolle. Lapset tarvitsevat taidetta nähdäkseen maailmaa toisin, ilmaistakseen kokemuksiaan sekä laajentaakseen käsitystään itsestään ja ympäröivästä maailmasta. (Rusanen ym. 2014, 10–11, 58–59.)

Ahonen (2017, 196–199) tuo esiin, että liian usein varhaiskasvattajat analysoivat taiteellisen ilmaisun lopputulosta, vaikka esimerkiksi maalaus on vain murto-osa prosessia, jossa se on syntynyt. Taiteellisessa prosessissa matka itsessään on tärkeämpi kuin matkan päämäärä. Tällä matkalla lapselle syntyy kokemuksia, oppimista ja omia ajatuksia. Tästä syystä varhaiskasvattajan tulee kiinnittää huomiota

koko luovaan prosessiin eikä vain kapea-alaisesti tuotokseen. Maalausprosessissa lapsi esimerkiksi saattaa oppia ja oivaltaa, että perusvärejä sekoittamalla hän saa luotua uudenlaisia värejä. Nämä uudet värit voivat innostaa lasta maalaamaan. Jos tällöin tarkastellaan sekä dokumentoidaan vain lopputulos, jää koko lapsen oivallus huomaamatta. Lapsi voi jopa unohtaa, mitä hänen kuvansa esittää. Luovan prosessin eri vaiheita dokumentoimalla voidaan palata hetkiin, jolloin lapselle syntyi oivalluksia ja oppimista, sellaisia oikeita arjen helmiä. Tallennetut muistot lumoavista hetkistä auttavat myös varhaiskasvattajaa oivaltamaan, millaisesta toiminnasta juuri hänen ryhmänsä lapset hyötyvät.

Varhaiskasvattaja, joka rohkenee hassutella tai olla jopa tietämätön, antaa luvan lapselle olla omaperäinen, kekseliäs ja erehtyväinenkin. Visuaalisessa taidekasvatuksessa toiminta perustuu vahvaan vuorovaikutussuhteeseen varhaiskasvattajan ja lapsen välillä, silloin heidän molempien kiinnostukset voivat kohdata. Varhaiskasvattajalta vaaditaan läsnäoloa sekä kykyä havainnoida lasten omia ajatuksia, jotka inspiroivat lapsia luontevasti visuaalisiin taidekokemuksiin. Varhaiskasvattaja ei voi suoraan siirtää omia arvostuksiaan lapselle, vaan hänen tulee johdattaa lapsi itse vastauksien äärelle esimerkiksi sen suhteen, mikä on kaunista. (Hakkola ym. 1991, 38–40.)

Tavoitteellinen varhaiskasvatustyö ja positiivinen pedagogiikka täydentävät toisiinsa. Positiivisen pedagogiikan toteuttamista selventää neljä käskyä opi, elä, opeta ja sulauta. Nämä neljä käskyä toimivat tienviittoina varhaiskasvattajalle dynaamisessa prosessissa samanaikaisesti keskenään. Ensin varhaiskasvattaja tutustuu positiiviseen pedagogiikkaan ja kokeilee sitä omassa elämässään. Positiivista pedagogiikkaa ei vain opeteta lapsille, vaan kasvattajan pitää myös elää sitä. Prosessin korkein taso on sulautuminen ja silloin positiivinen pedagogiikka kietoutuu kaikkien varhaiskasvatuksen toimintaan. (Leskisenoja 2019, 13–15.) Leskisenoja (2019, 43) painottaa, että positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa edistää lapsen hyvinvointia, lisää lapsen arvostamista sekä uskoa lapsen taitoihin.

Varhaiskasvattajan tulee rohkaista lasten luonnollista uteliaisuutta, sillä silloin lapset oppivat tekemään valintoja sekä kommunikoimaan ideoidensa kanssa. Taide tuottaa lapsille nautintoa ja tarjoaa stimulaatioita mielikuvitukselle. Taidekasvatuksessa

lasten sosiaalisemotionaaliset taidot kehittyvät, kuten välineiden jakaminen sekä yhteistyö muiden lasten kanssa. Taidetta voi helposti yhdistää kaikkiin varhaiskasvatuksen pedagogisiin toimintoihin. (Englehart 2016, 7.) Suomen Taiteilijaseura määrittelee kuvataiteen taidemuodoksi, joka kuvaa maailmaa visuaalisesti. Tähän taide-
muotoon kuuluvat taidemaalaus, taidegrafiikka, piirustustaide, kuvanveisto, valokuvaus, media- ja videotaide sekä ympäristö- ja valotaide. Myös muotoilu, taidekäsiyö ja arkkitehtuuri kuuluvat visuaalisiin taiteisiin. (Suomen Taiteilijaseura 2014.)

Varhaiskasvattajan tulee tunnistaa omat visuaalista taidetta koskevat näkemyksensä, jotta hän voi tukea lasten omaehtoista suhdetta taiteeseen. Kun varhaiskasvattaja myöntää olevansa elinikäinen oppija taiteen alueella, voi taide olla sekä hänelle itselle että lapselle yhtä aikaa sekä oppimisen kohde että väline. Silloin varhaiskasvattaja ei kasvattajana arkaile taiteellisten prosessien arvaamattomuutta eikä vertaile omaa toimintaansa toisten toimintaan vaan lähtee rohkeasti kokeilemaan uutta. Varhaiskasvattaja toimii visuaalisen toimintakulttuurin luojana. Parhaimmillaan visuaalinen toiminta tuo esiin ne seikat, jotka elämässä sekä ihmisenä olemisessa ovat arvokkaimpia. (Rusanen ym. 2018, 18–19.)

Aikuisjohtoisessa toiminnassa tavoitteena on, että lapsi saa toiminnasta itselleen tärkeitä kokemuksia ja oppii toimimaan vähitellen itsenäisesti. Varhaiskasvattajan tehtävä on motivoida lasta toimintaan sekä suunnitella ja järjestää sellaista tekemistä, missä lapsi harjoittelee, oivaltaa ja oppii uusia asioita. Varhaiskasvattajan tulee hyödyntää omaa ammattitaitoaan ja elämäkokemustaan ohjatessaan lapsia. Hyvässä vuorovaikutustilanteessa lapsi voi avoimesti kysyä, kommentoida sekä jakaa ideoitaan toisten lasten ja kasvattajan kanssa. Lapselle on etua siitä, että hän saa olla osallisena ryhmässä ja tehdä omia valintojaan. (Rusanen ym. 2014, 60.)
Varhaiskasvatuksessa kasvattaminen on kasvamaan saattamista. Sen vuoksi varhaiskasvattajan tehtävänä päiväkodissa on lapsen aistimaan ja näkemään johdattamista. Näin syntyy mielen prosessi, jossa toimiva ihminen näkee silmiensä ja ajattelunsa avulla. (Sava 2007, 197–198.)

Teema- ja projektityöskentely ovat tärkeitä työvälineitä varhaiskasvatuksen arjessa. Teematyöskentelyssä tavoitteita ja toimintaa voidaan suunnitella saman teeman ympärille pitkäksi tai lyhyeksi ajaksi ja sitä voidaan myöhemmin toteuttaa projektin

omaisesti, eli pienempinä kokonaisuuksina erilaisilla varhaiskasvatuksen osa-alueilla. Tärkeää on huomioida, että teema voi olla iso kokonaisuus, joka vaatii työtä pitkäksi aikaa tai pienempi kokonaisuus, jota toteutetaan vain vähän aikaa. (Rusanen ym. 2014, 68–69.)

Varhaiskasvattajan tehtävänä on tehdä tutuksi lapsille eri tieteenaloja ja kulttuuriperintöä. Taiteiden tutkiminen edistää lasten monilukutaitoa ja siten he oppivat myös arvostamaan taidetta ja kulttuuriperintöä. Taidenäyttelyssä lapsi oppii varhaiskasvattajan kanssa havainnoimaan kuvia ja kiinnittämään huomiota taideteoksen väriihin, muotoihin sekä tunnistamaan erilaisia tunteita, mitä taideteos hänessä herättää. (Helenius ym. 2018, 91–92.) Lasten ja aikuisten yhteistä retkeä taidemuseoon voi ennakkoon innostaa taidekirjan avulla, jossa esitellään houkuttelevasti taideteoksia yksityiskohtien kautta. (Aarnio ym. 2015, 7.) Pääjoki (2017, 109–121) korostaa, että lapsella tulee olla mahdollisuus tutustua monipuolisesti visuaalisen kulttuurin eri muotoihin, sillä se kuuluu lapsen kulttuuriseen osallisuuteen. Niin kutsuttu korkea-kulttuuri voi olla sekä lapselle että kasvattajalle hyvinkin vierasta, mutta silloin yhdessä ihmettely riittää. Kasvatuksen näkökulmasta varhaiskasvattajan ei tarvitse olla taiteen asiantuntija, eikä tutustuttavan taiteen tarvitse olla hänen makuunsa.

3.2 Varhaiskasvattajan taidekasvattajuuden kehittyminen

Oman luovuuden ja taiteellisuuden hyödyntäminen ja jäsentäminen on tärkeässä roolissa varhaiskasvattajana työskenneltäessä. Opinnäytetyössämme haluamme tuoda esille varhaiskasvattajan oman visuaalisen taidekasvattajuuden prosessin. Rusanen (2007, 210–222) pohtii väitöstutkimuksessaan, että varhaiskasvattajan tärkein työväline on oma persoona. Itsetuntemus on lähtökohtana ihmisenä kasvamiselle sekä taidekasvattajuuden kehittymiselle. Oman keskeneräisyytensä tunnistaminen rakentaa pohjaa uuden oppimiselle sekä reflektiivisyydelle. Kasvatustyössä painottuu kasvattajan eettisyys, johon sisältyy arvojen ja henkilökohtaisen vastuun tunnistaminen. Lastentarhanopettaja tiedostavana taidekasvattajana osaa ottaa huomioon lapsen kehitysvaiheen, mielenkiinnon kohteet, erilaisten välineiden ja ma-

teriaalien käytön sekä oman lähestymistapansa ja teoreettisen tietonsa. Varhaiskasvattaja taidekasvattajana ymmärtää luovansa pohjaa lapsen suhteelle taiteeseen.

Kaikilla on oikeus luovaan itsensä toteuttamiseen, ja parhaimmillaan se on kuin iloinen leikki, joka ei vaadi ponnisteluja. Abraham Maslow (1908–1970) kuvaa huippukokemuksen ilmiönä, jossa ihminen tuntee suurta nautintoa ja häneltä katoaa ajan ja paikantaju. Nykyään tällaista kutsutaan flow-kokemukseksi. On tärkeää, että ihminen hyväksyy itsensä ja pystyy toimimaan vapaasti pelkäämättä osakseen tulevaa ivaa. Luovuus on parasta etukäteen suunnittelemattomassa arkiluovuudessa. Luova prosessi on aina ainutlaatuinen vaihe, jota ihminen läpikäy päästäkseen tavoitteeseen. (Uusikylä 2012, 41–43.) Luova prosessi on yksinkertaisesti ongelmanratkaisua, johon liittyy ajattelun ohella myös paljon tunnetta. Prosessissa oleellisinta on löytää ongelma, jota hautoa ja kypsytellä alitajunnassa. Oivalluksen hetki tai inspiraatio voi kestää vain pienen hetken, vaikka sitä edeltää pitkä hautominen ja pohdiskelu. Luovat ihmiset pystyvät lapsenomaisesti heittäytymään tilanteeseen ollen ikään kuin taitelijan luovassa tilassa. (Uusikylä 2012, 119–122.)

Minna Haverin (2010) tutkimus tuo näkyviin nykykansantaiteen aseman kulttuurisamme. Nykykansantaide on perusolemukseltaan tavallisen kansan taidetta, jossa yhdistyvät itseoppineisuus ja ilmaisun omaperäisyys. Nykykansantaide perustuu itselähtöiseen visuaaliseen ilmaisuun, jossa korostuu kansanomaisen estetiikka. Nykykansantaiteen toteuttaminen rikastaa arkea esimerkiksi tuottamalla tekijälleen mielihyvää, tarjoamalla mielekästä ajankulua, parantamalla hyvinvointia sekä lisäämällä tulevaisuuden uskoa. Taidekasvattajat rakentavat suotuisaa ilmapiiriä omaehtoiselle luovuudelle sekä itseilmaisulle. (Haveri 2010, 260–266.)

3.3 Varhaiskasvattajana mediakulttuurissa

Mediassa on ulottuvuuksia, joista voi kysyä, mikä on totta ja mikä ei, miten paljon mediaa voidaan käyttää päivittäin ja mihin kaikkeen sitä voi käyttää. Mikä on sopivaa

mediaa ikätasoisesti ja mistä sen tietää? Mediakasvatus on tavoitteellista vuorovai-
kutusta ja sen osapuolina ovat kasvattaja, lapsi ja mediakulttuuri. Mediakasvatuk-
sen tavoitteena on medialukutaito ja taito toimia median parissa turvallisesti. (Pek-
kala ym. 2016, 159.)

Opinnäytetyössä käsittelemme mediaa viestintäkasvatuksen, mobiilisovelluksen ja
lisätyn todellisuuden näkökulmasta, koska ne ovat oleellinen osa opinnäytetyömme
tutkimusta. Varhaiskasvatuksessa on tärkeää kiinnittää huomiota median monipuo-
liseen käyttämiseen sekä hyödyntämiseen lasten kanssa. Hietaharju (2017, 5) to-
teea, että tieto- ja viestintäteknologiset laitteet mahdollistavat mielenkiintoiset oppi-
miskokemukset varhaiskasvatuksessa. Lapsilla on mahdollisuus oppia ja oivaltaa
uusiasioita nykyaikaisin keinoin, jotka jäisivät muilla tavoin lähes varmasti saavut-
tamatta. Varhaiskasvattajien tulee tukea lapsia ymmärtämään heitä ympäröivää
tieto- ja viestintäteknologista maailmaa.

Tavoitteellinen mediakasvattaminen tarvitsee paljon erilaisia asioita onnistuakseen,
joita ovat muun muassa mediakasvattajan tietotaidot sekä ympäristön käytettävissä
olevat materiaalit ja arvot. Tärkeimpänä kuitenkin ovat asenteet, joilla mediakasva-
tusta varhaiskasvattajan näkökulmasta tarkastellaan. (Kotilainen ym. 1999, 13.)
Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan erilaisia mediataitoja ja pyritään kehittämään
kriittistä medialukutaitoa, joka määritellään kansalaistaidoksi. Tavoitteellisen toimin-
nan tehtävänä on ohjata, opastaa ja edistää median käyttötaidon kehittymistä sekä
saada lapsi oivaltamaan median mahdollisuudet monipuolisesti arjen eri asioissa.
(Välimäki & Ojala 2008, 6–7.)

Varhaiskasvattaja on itsessään lapselle tärkein media ja monilukutaito alkaa var-
haiskasvattajan hyväksyvistä katseista lapseen. Lapset lukevat rakastavan kas-
vattajan katseesta, että he ovat arvokkaita ja oppivia lapsia kaikkine ominaisuuksi-
neen. Tämän kokemuksen päälle rakennetaan muuta monilukutaitoa. Digitaalista
välineistöä tulee päiväkodissa ensisijaisesti käyttää pedagogiseen dokumentointiin.
Dokumentoinnissa kerätään kuvia, videoita, äänimaailmaa ja animaatiota koko op-
pimisprosessin kulusta. (Hakala 2018, 24–25.)

Ahonen (2017, 240–243) korostaa, että mediakasvatuksella kehitetään ja syvennetään lasten mediataitoja. Nykypäivänä erilaiset mediat määrittelevät meidän aramme ja siksi eri medioiden tunnistaminen sekä niiden vastuullinen hyödyntäminen tulee käydä läpi tietoisesti ja kokonaisvaltaisesti osana varhaiskasvatuksen kontekstia. Ahonen muistuttaa, että varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritellään, että mediakasvatus ei ole kiinni varhaiskasvattajien halukkuudesta, vaan sen toteutus on varhaiskasvattajan velvollisuus. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on järjestää tasapuolisesti mediakasvatusta kaikille ja näin poistuu lasten taustoista johdettu eriarvoisuus median käytössä. Lapset ovat taitavia teknologisten laitteiden käyttäjiä jo pienestä pitäen, sillä teknologia ympäröi heitä jo syntymästään saakka.

Älylaitteiden avulla tapahtuu paljon oppimista ja älylaitteella voi motivoida lapsia oppimaan. Lapsen riittävästä fyysisestä aktiivisuudesta sekä ulkoilusta tulee kuitenkin myös huolehtia, sillä älylaitteet eivät saa vähentää kehollista oppimista. Heikko digitaalinen oppimisympäristö voi joskus estää vuorovaikutusta ryhmässä. Varhaiskasvattajat hyötyisivät työssään, jos heillä olisi saatavilla kasvatuksen ja opetusalan asiantuntijoiden suosittamia pelejä sekä oppimisalustoja. Sillä erilaiset ohjelmat, sovellukset ja oppimisalustat ovat tärkeämpiä kuin itse digilaitteet. Tärkeintä on kuitenkin innostaa lapsia osallistamaan pedagogiikkaan eli tuottamaan itse esimerkiksi omia videoita, kuvia tai karaokea. (Huotilainen 2019, 15–16.)

Digitaalisuus on näkymätöntä, ja siksi on erittäin tärkeää sanallistaa eli tehdä se tutuksi varhaiskasvatuksen arjessa. Koska digitaalisuus on mukana kaikessa, ei päiväkodissa tarvita erityisiä digihetkiä. Mallioppiminen on tyypillistä eli lapset oppivat, miten varhaiskasvattajat käyttävät älylaitteita. Monilla päiväkodin lapsilla on jo oma älypuhelin, jolla he kirjautuvat esimerkiksi WhatsApp - sovelluksen käyttäjiksi ja siksi he tarvitsevat myös sosiaalisen median kasvatukselta. Digitaalisuus ei missään tapauksessa syrjäytä visuaalisten taiteiden opetusta päiväkodissa vaan voi jopa lisätä sitä erilaisin menetelmin. Varhaiskasvattajan työssä parasta onkin pedagoginen vapaus. Sillä jokainen työvuosi on erilainen riippuen lapsiryhmän tarpeista sekä mielenkiinnon kohteista. (Mertala 2019, 15–16.)

Parhaimmillaan älylaitteet tukevat lasten ajattelun kehittymistä, oppimista ja merkityksellistä vuorovaikutusta. Iästä riippumatta oppimista tapahtuu kaikessa inhimilli-

sessä toiminnassa. Oppimisen ja opetuksen laatua voidaan kehittää uuden teknologian avulla, kuten luoda älylaitteilla oppimisympäristöjä sekä yhteisöllistä verkostoitumista. (Häkkinen 2019, 91–101.)

3.4 Mobiilisovellukset ja lisätty todellisuus

Nykyaikana lähes jokainen 2-vuotias on jollain tavalla käyttänyt internetiä ja miltei kaikki 7–8-vuotiaista ovat pelanneet digitaalista peliä. Digitaalisuus ja media ovat nykypäivänä suuressa roolissa osana ihmisten jokapäiväistä elämää ja ne liittyvät miltei kaikkeen tämän päivän lasten ja nuorten elämässä, halusimme sitä tai emme. (Irisvik & Utriainen 2017, 9–12.) Digitaalisuus luo uusia toimintamalleja ja mahdollisuuksia varhaiskasvatuksen arkeen. Digitaalisuutta voidaan muun muassa käyttää varhaiskasvatuksessa toiminnan välineenä tai mahdollistajana. Se on myös oppimisen kohde, jonka käyttöä harjoitellaan yhdessä aikuisen kanssa. Digitaalisuus saatetaan nähdä vanhempien ja kasvattajien silmin usein pelottavana, haasteellisena menetelmänä, mutta todellisuudessa se on yhtä merkityksellistä lapsen kehitykselle ja kasvulle kuin perinteiset luovan ilmaisun menetelmät. (Smeds, 2018.)

Jatkuvasti kehittyvää digitaalisuutta hyödyntämällä kasvatustukee lapsen kehittymistä taitavaksi toimijaksi digiyhteiskunnassa. Digikasvatus on osa monipuolista viestintäkasvatusta. Se on suunnitelmallista, tietoista ja tavoitteellista toimintaa. Digikasvatuksen tavoitteena on vahvistaa ja edistää niin lasten kuin aikuistenkin taitoja ja valmiuksia digitaalisuuden monipuolisessa hyödyntämisessä. (Mediakasvatusseura, [viitattu 10.10.2019].) Digikasvatus on tärkeässä osassa kehittämässä lapsen monilukutaitoa, ja näin ollen se on merkittävä osa varhaiskasvatusta. (Opetushallitus 2018, 26.)

Mobiiliteknologialla tarkoitetaan helposti mukana kannettavia tieto- ja viestintälaitteita, kuten älypuhelimia ja tabletteja, joilla pääsee vaivattomasti nettiin ajasta ja paikasta riippumatta. Mobiilioppimisella tarkoitetaan opetuksen ja oppimisen menetelmää mobiililaitteella, joka korvaa totutun opetustilanteen. Älypuhelin on taskukokoinen tietokone, johon voidaan asentaa erilaisia sovelluksia sekä käsitellä tiedostoja, kuten kuvia ja videoita. (Rikala 2016, 7–12.) Älylaitteet sekä teknologia ovat

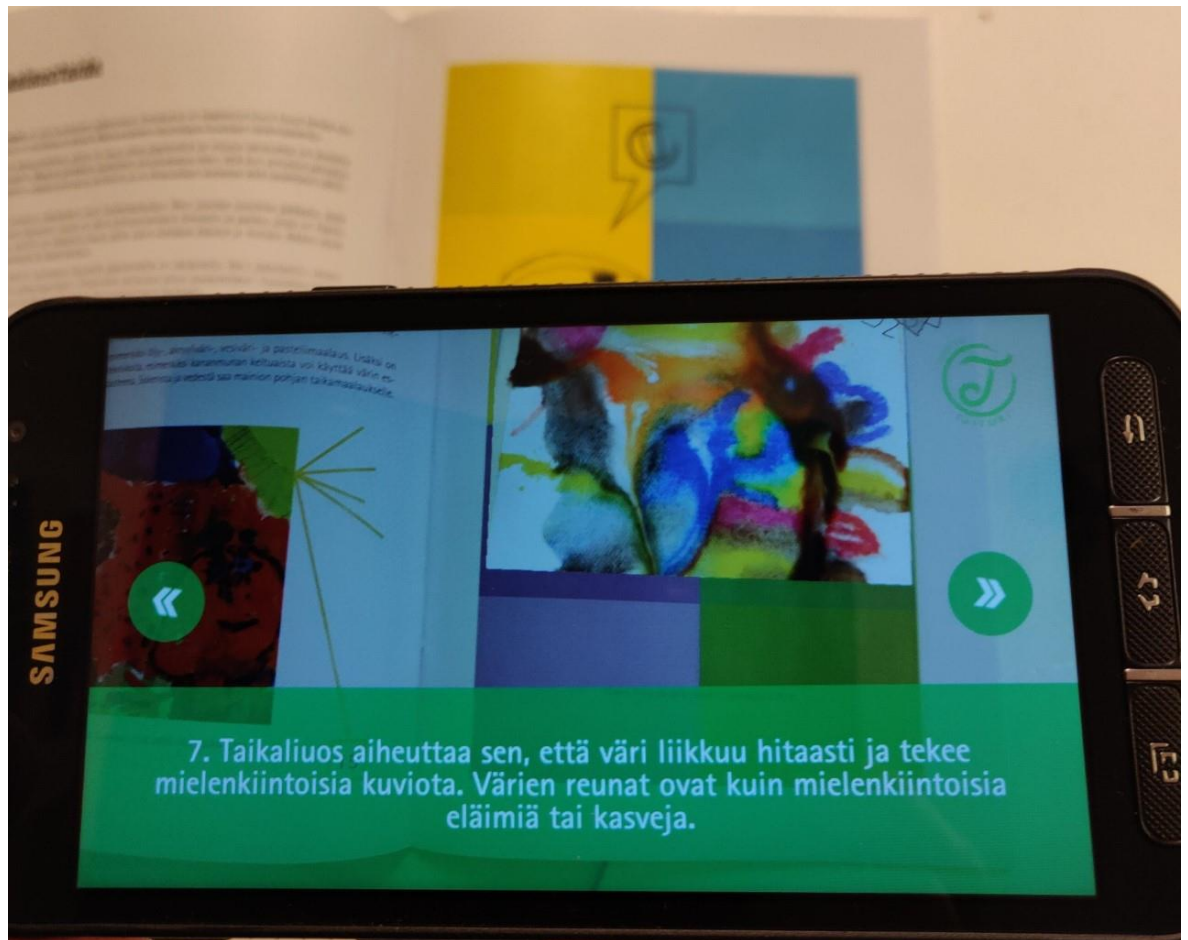
tulleet arkeemme jäädäkseen osaksi monipuolista virikeympäristöä sekä sopusoin-
tuista elämäämme. Älylaitteet ovat oppimista tukevia työkaluja, jotka toimivat luo-
vuuden kanavana sekä tiedonhakukoneina. (Moisala & Lonka 2019, 20.)

Lisätty todellisuus on uudissana, joka on suoraan käännetty englannin sanoista aug-
mented reality. Siitä käytetään myös lyhennettä AR. Kielenhuollon tiedotuslehdessä
suositellaan suomenkieliseksi vastineeksi täydennetty todellisuus. Käännöstä pe-
rustellaan sillä, että todellisuutta ei lisätä vaan sitä täydennetään. (Eronen, 2016.)
Lisätty todellisuus helpottaa käyttäjää oivaltamaan todellista maailmaa sekä ole-
maan vuorovaikutuksessa sen kanssa. Älylaitteiden hyödyntäminen työkaluina hel-
pottaa ihmisten suorittamia tehtäviä. (Azuma 1997, 3.)

Lisätty todellisuus viittaa käytännössä siihen, että virtuaalisia sisältöjä, kuten kuvaa,
tekstiä, ääntä ja videota tuodaan fyysiseen maailmaan. Tällöin lisätyn todellisuuden
avulla voidaan toimia reaali maailman ja virtuaalisen todellisuuden rajapinnalla. Li-
sätty todellisuus mahdollistaa lisätiedon tarjoamisen autenttisista kohteista ja sen
avulla voidaan elävöittää opetusta. Lisätty todellisuus voi toimia myös havainnollis-
tajana hankalissa tai abstrakteissa asioissa. (Rikala 2016, 23–24.)

Lisätyn todellisuuden avulla lapset voivat vaikuttaa heitä ympäröivään maailmaan,
esimerkiksi lisäämällä asioita älylaitteella näkyvään alkuperäiseen kuvaan. Yhdessä
kasvattajan kanssa voidaan pohtia, mikä voi olla totta ja mikä ei, eli lisätty todellisuus
mahdollistaa myös medialukutaitojen harjoittelun. Esimerkiksi Tampereella kymme-
nen päiväkotia hyödyntää varhaiskasvatuksessa lisättyä todellisuutta erilaisissa toi-
mintahetkissä. (Vikman, 2018.)

Opinnäytetyössä tutkimme Taiturin visuaalisten taiteiden oppaan mobiilisovelluksen
käyttöä ja siihen liitetyn lisätyn todellisuuden merkitystä varhaiskasvattajille. Lisä-
tyssä todellisuudessa tarkastellaan älylaitteen näytöltä ympäristöön sijoitettuja vir-
tuaalisia elementtejä. Lisättyä todellisuutta on alettu hyödyntää monipuolisesti yh-
teiskunnassa. Esimerkiksi QR-koodeilla lisättyä todellisuutta on saatu liitettyä mo-
niin eri paikkoihin. Nykyaikaisella teknologialla varsinaista koodia ei enää tarvita,
vaan lisätyn todellisuuden sisältö voidaan liittää esimerkiksi peleihin, kuviin tai teks-
tiin. Kuva 1 ilmentää näkymää Taiturin mobiilisovelluksen lisätyistä todellisuudesta.

Kuva 1. Näkymä Taiturin mobiilisovelluksesta.

Jouslehto (2019) selkiyttää puheenvuorossaan, että lisätyssä todellisuudessa reaaliympäristön päälle on lisätty digitaalista sisältöä. Lisätty todellisuus ei ole teknologiaa eikä IT-palvelu, vaan lisätty todellisuus on mediaa. Lisättyä todellisuutta voi Suomessa soveltaa laajasti esimerkiksi koulutuksissa, oppaissa ja erilaisissa tapahtumissa, koska tasokkaiden älylaitteiden käyttö on meillä yleistä.

3.5 Taiturin ideologiaa ja pedagogiikkaa

Seinäjoen varhaiskasvatuksessa toteutetaan Taiturin taidetoimintaa, joka kuuluu kaupungin kulttuurisuunnitelmaan. Taiturin ideologia ja pedagogiikka perustuvat avoimeen kuunteluun sekä kunnioittavaan vuorovaikutussuhteeseen, johon sisältyy

sanaton ja sanallinen viestintä. Lapsi nähdään aktiivisena toimijana aikuisen rinnalla. Lapsen tunteille, ajatuksille, ideoille sekä osallisuudelle annetaan tilaa. Lapsen ja varhaiskasvattajan on tärkeää oppia tuntemaan itseään sekä myös uskaltaa ilmaista itseään. Varhaiskasvattaja tutustuttaa lapset taiteen ja kulttuurin eri muotoihin sekä opettaa näkemään meitä ympäröivä taide ja kulttuuri. Erilaiset taidekokemukset synnyttävät lapselle tunne-elämyksiä sekä laajentavat hänen kokemusmaailmaa. Taide ja kulttuuri kuuluvat lapsen jokapäiväiseen elämään, koska ne ovat läsnä kaikkialla. Taituri tukee lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Sen tavoitteena on tehdä taide ja kulttuuri näkyvämmäksi lapsille. Taituri yhdistää yhteistyöhön koko varhaiskasvatuksen sekä taiteen- ja kulttuurin ammattilaiset Seinäjoen alueella. Päiväkoti Saima on Taiturin kehittäjäyksikkö. (Seinäjoen kaupunki, [viitattu 28.9.2019].)

Seinäjoen varhaiskasvattajille on tarjolla taiteen ja kulttuurin erilaisia koulutuksia, joiden taidemenetelminä ovat draama, musiikki, tanssi ja liike, sanataide sekä visuaaliset taiteet. Nykyään taidemenetelmiin kuuluu myös sirkus. Taidetoimintaan kuuluu muun muassa elämykset, esimerkiksi taiteilijoiden vierailut päiväkodeissa, erilaiset taideprosessit ja -projektit. Taiturin tavoitteena on etsiä uusia mahdollisuuksia elämysten ja kokemusten kautta lasten hyvinvoinnin tukemiseen luovalla prosessilla taiteen ja kulttuurin keinoin. Taidetoiminta tukee varhaiskasvatuslain mukaisia tavoitteita sekä valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan pohjautuvaa lapsilähtöistä toimintaa. Taituri on tuottanut taidemenetelmäoppaita varhaiskasvattajien käyttöön. (Meirän vasu 2017, 42–43.)

Anne Lähdesmäen (2016) mukaan taidetoiminnan avulla taiteet ja kulttuuri juurrutetaan osaksi Seinäjoen varhaiskasvatuksen arkea ja näin taide läpäisee kaiken tekemisen. Taiturin taidetoiminta on osa kaupungin kulttuurikasvatussuunnitelmaa, huomioiden varhaiskasvatuslain mukaiset sisällölliset tavoitteet. Taiturin taidetoimintaa on kehitetty varhaiskasvatuksen ja kulttuuritoimijoiden yhteistyönä. Tähän verkostoon kuuluu laaja joukko taiteen ja kulttuurin ammattilaisia. Taidetoiminnan tavoitteena on, että lapset oppivat käsittelemään ja ilmaisemaan omia tunteitaan sekä oppivat hyvät vuorovaikutustaidot. Näiden taitojen ansiosta lapsista kasvaa rohkeita ja itsevarmoja yksilöitä, jotka rohkenevat sanallistaa ajatuksensa sekä esittää omat mielipiteensä. Varhaiskasvattajan tulee myös lähteä matkalle itsetutkisteluun, että hän kykenee näkemään asioita toisin.

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa kuvaamme opinnäytetyön lähtökohtia, taustaa, tavoitteita sekä tutkimuskysymyksiä. Lisäksi tuomme esille opinnäytetyön toteuttamisen tapoja, tutkimusmenetelmän, kohderyhmän sekä tutkimukselle asetettuja eettisiä periaatteita ja luotettavuutta.

4.1 Opinnäytetyön tausta, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Kumpikin opinnäytetyön tekijöistä suorittaa lastentarhanopettajan pätevyyteen vaadittavia opintoja, joten se määritteli opinnäytetyön aihevalintaa varhaiskasvatuksen pariin. Toinen meistä opinnäytetyöntekijöistä suoritti ensimmäisen harjoittelun päiväkotia Saimassa, ja siitä lähti ajatus taidetoiminta-aiheiseen tutkimukseen. Tutkimme visuaalisia taiteita sekä Taituri visuoppaan hyödyntämistä taide- ja kulttuuripainotteisessa päiväkodissa, sillä halusimme tietää, miten visuaalisia taiteita toteutetaan visuoppaan avulla varhaiskasvatuksessa. Lähestyimme aihetta varhaiskasvattajan näkökulmasta. Tutkimme haastatteleamalla päiväkodin kasvattajia, niin hoitajia kuin opettajia, jotka ovat käyneet erilaisia Taiturin taidekoulutuksia.

Taidetoimintaa on toteutettu taide- ja kulttuuripainotteisessa Saima-päiväkodissa jo useamman vuoden ajan, mutta päiväkodin varhaiskasvattajien kokemuksia taide- menetelmäoppaista ei ole tutkittu, ja sen vuoksi koimme aiheella olevan uutuusarvoa. Halusimme opinnäytetyössämme selvittää tätä tutkimusaihetta sekä visuaalisten taiteiden toteuttamista ja oppaan merkitystä päiväkodissa. Aihe on myös ajankohtainen ja mielenkiintoinen, koska Seinäjoen kaupungin varhaiskasvattajat ovat toivoneet virikemateriaalia taidetoiminnan tueksi ja siten taidemenetelmäoppaiden kehittäminen on tarpeellista. Näin ollen haluamme selvittää mahdollistaako taide- menetelmäopas sekä sen mobiilisovelluksen lisätty todellisuus Taiturikoulutuksen perustason kaikille varhaiskasvattajille.

Tutkimusaiheemme on laaja käsite, jota voidaan tarkastella useasta näkökulmasta. Tutkimusongelmat muokkasimme tutkimuskysymyksiksi, koska on helpompi vastata kysymyksiin kuin tutkimusongelmiin. Vastaukset tutkimuskysymyksiin saimme aineiston avulla, jonka keräsimme itse. (Kananen 2014, 27.) Opinnäytetyössämme tavoitteena on selventää visuaalista toimintaa varhaiskasvatuksessa, Taiturin visuoppaan merkityksellisyyttä sekä visuoppaan mobiilisovelluksen tuomia hyötyjä varhaiskasvattajille. Näitä asioita tutkimme opinnäytetyöllemme asetettujen tutkimuskysymysten avulla:

1. Millaisia käsityksiä varhaiskasvattajilla on visuaalisista taiteista ja miten he toteuttavat niitä varhaiskasvatuksessa?
2. Millaisia merkityksiä Taiturin visuaalisten taiteiden visuoppaalla ja sen mobiilisovelluksella on varhaiskasvatuksessa?

Toivomme, että opinnäytetyömme antaisi lisää tietoa varhaiskasvattajille visuaalisista taiteista päiväkodissa sekä rohkaisisi kaikkia varhaiskasvattajia käyttämään Taituri visuoppaan ideoita prosessinomaisessa työskentelyssään.

4.2 Opinnäytetyön yhteistyötahona toimiva päiväkot

Yhteistyötahonamme toimi päiväkot Saima, joka on taide- ja kulttuuripainotteinen päiväkot Seinäjoella. Päiväkot Saiman arvomaailma painottaa lapsilähtöisyyttä, toiminnallista yhteistyötä vanhempien kanssa sekä taiteita ja kulttuuria, jotka näkyvät päiväkodin arjessa. Päiväkodista retkeillään taidehalliin, teatteriin ja kirjastoon, jotka sijaitsevat lähellä päiväkotia. Näin päiväkot tarjoaa lapsille monipuolisia elämyksiä sekä kokemuksia kaikista taiteen ja kulttuurin muodoista eri aistien välityksellä. Saimassa, joka silloin kantoi nimeä Ylisen päiväkot, toteutettiin ilmaisupainotteinen taideprojekti vuonna 2008, jonka tavoitteena oli tukea lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia taiteen ja kulttuurin menetelmin. Pysyvästi taide ja kulttuuri tulivat Ylisen päiväkodin toimintaan syksyllä 2013. Ylinen yhdistyi Yrityksen päiväkodin kanssa 2015 ja vaihtoi nimensä Saimaksi elokuussa 2019. (Seinäjoen kaupunki, [viitattu 4.5.2019].)

4.3 Taiturin visuopas

Tässä opinnäytetyössä Taiturin visuaalisten taiteiden opas on merkittävässä ja keskeisessä asemassa. Taiturin visuoppaan on tehnyt kuvataideopettaja, taiteen maisteri Virpi Timonen ja opas on suunnattu varhaiskasvatuksen käyttöön Seinäjoella. Visuaalisten taiteiden opas on osa Taiturin kehittämisessä syntynyttä materiaalia. Visuoppaassa tuodaan näkyväksi monipuolisesti visuaalisten taiteiden menetelmiä. Visuopas on kehitetty tukemaan varhaiskasvattajien työtä visuaalisten taiteiden opetuksessa, sen luovilla menetelmillä, mutta myös avaamaan kasvattajien silmät näkemään ja kokemaan itse taiteen monet mahdollisuudet. (Timonen 2016, 2.)

Visuoppaassa erotellaan yksityiskohtaisesti visuaalisten taiteiden menetelmiä, tarvittavaa välineistöä sekä tuodaan esille erilaisia tapoja hyödyntää niitä luovasti varhaiskasvatuksessa. Visuoppaassa yhteisöllisyys linkitetään tärkeäksi osaksi kaikkea oppimista sekä korostetaan läsnäolon merkitystä. Toimivassa vuorovaikutustilanteessa sekä kasvattaja että lapsi ovat aidosti läsnä toisilleen. Visuoppaassa tuodaan esiin prosessinomainen työskentely ja sen merkitys taidekasvatuksessa. Kaikki taide ei aina jätä näkyvää jälkeä, se voi elää myös lapsen sielunmaisemassa. Visuoppaaseen on liitetty Taiturin mobiilisovellus, jonka avulla lukija pääsee hyödyntämään oppaaseen liitettyä lisättyä todellisuutta. Opas herää ikään kuin eloon lisätyn todellisuuden keinoin. Oppaaseen on jätetty myös tilaa kasvattajan omille ajatuksille ja muistiinpanoille, joten myös kasvattajan luovuutta tuetaan heti oppaan alusta lähtien. Lisäksi visuoppaan lopussa avataan muutamia oppaassa esille tulleita vieraampia käsitteitä. (Timonen 2016, 5–8.)

4.4 Varhaiskasvattajien haastattelut

Valitsimme opinnäytetyön toteuttamiseen tutkimusmenetelmäksi kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän. Kvalitatiivisella eli laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan tutkimusta, jonka tarkoituksena on tehdä ”löydöksiä” ilman määrällisiä toimenpiteitä. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään numeroiden sijaan sanoja. Tutkimuksen tavoitteena on kuvata ja ymmärtää syvällisesti tutkittavaa ilmiötä. (Kananen 2014, 18–

19.) Yksi keskeisimpiä laadullisen tutkimuksen tunnuspiirteistä on sen lähestymistapa, joka korostaa todellisuuden ja siitä saatavan tiedon omakohtaista luonnetta. Laadullinen tutkimus tarkastelee yksittäisiä tapauksia. Tutkimuksessa korostimme siihen osallistuvien varhaiskasvattajien näkökulmia sekä vuorovaikutusta yksittäisen havainnon kanssa. Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää tutkittavien kokemukset, joista luodaan teoreettinen tulkinta tutkittavasta ilmiöstä. Laadullisen tutkimuksen päämääränä onkin uuden tiedon hankinta, ymmärryksen syventäminen sekä ilmiön kuvaus, tulkinta tai kyseenalaistaminen. (Puusa & Juuti 2011, 47–48.)

Tähän opinnäytetyöhön keräsimme aineiston haastattelemalla. Haastattelut ovat käytetyimpiä menetelmiä erilaisissa tutkimuksissa, sillä ihmiset ovat kiinnostuneita toistensa tarinoista. Haastattelussa olimme suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa haastateltavien kanssa ja nonverbaalinen viestintä auttoi ymmärtämään heidän vastauksiaan. Haastattelutilanteessa haastateltava oli subjektina, jolloin hän oli tutkimuksessa merkityksellinen sekä aktiivinen osapuoli. Vastauksia selventämällä voitiin syventää saatavia tietoja. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 34–35.)

Valitsimme opinnäytetyömme haastateltavat niin, että tutkimamme aihe liittyi läheisesti heidän työhönsä, ja he kaikki olivat työskennelleet päiväkotia Saimassa jo edeltävällä toimintakaudella. Kaikki tutkimukseemme osallistuneet varhaiskasvattajat olivat naisia, ja he työskentelivät taide- ja kulttuuripainotteisessa päiväkodissa toteuttaen Taituri taidetoimintaa. Koulutukseltaan haastateltavat olivat varhaiskasvatuksen ammattilaisia; kaksi lastenhoitajaa, kasvatustieteiden maisteri ja kahdella haastatelluista oli sosionomin koulutus. Viidestä varhaiskasvattajasta kolme kasvattajaa oli työskennellyt varhaiskasvatuksessa jo yli 10 vuotta ja kaksi kasvattajaa alle 10 vuotta.

Toteutimme viisi avointa haastattelua, joista neljä käytiin läpi kesällä ja viides haastattelu suoritettiin myöhemmin syksyllä. Päiväkodinjohtaja Reetta Pellonpää esitteli opinnäytetyömme aiheen henkilökuntapalaverissa ja jakoi kirjekuoret valitsemillemme työntekijöille. Kirjekuoret sisälsivät Taituri-visuoppaat sekä tulostetut haastattelulukysymykset. Lähetimme haastattelulukysymykset haastateltaville myös sähköpostitse saatekirjeen kera (Liite 1). Haastattelurungossa oli neljä teema-aluetta: kasvattajien taustatiedot, visuaaliset taiteet, Taiturin visuopas sekä visuoppaan Taituri-

mobiilisovellus. Kaikki haastateltavat ottivat haasteen vastaan ja osallistuivat tutkimukseemme avoimin mielin. Haastateltavat olivat yhteistyöhaluisia sekä innostuneita tutkimastamme aiheesta. Haastattelutilanteet olivat sujuvia, koska annoimme haastattelukysymykset ennakkoon haastateltaville ja he olivat valmistautuneet huolella tilanteeseen. Näin välttyimme pitkiltä miettimistauoilta ja haastattelut olivat sujuvia. Tarvittaessa avasimme haastattelurungon kysymyksiä ja haastateltavat palasivat myös tarkentamaan edellisiä vastauksiaan. Toimme haastateltaville tiedoksi, että tämä on meidän oma opinnäytetyömme eikä tilaustyö, jotta se ei vaikuttaisi vastauksiin. Haastattelujen ajankohdat järjestettiin sopiviksi päiväkodin arjen rytmiin ja niiden järjestäminen oli siksi helppoa. Suoritimme kaikki haastattelut ja aineistonkeruun kiireettömästi päiväkotia Saiman inspiroivassa työympäristössä. Haastattelut tallennettiin kahdella kännykällä, joten se vapautti meidät vastauksien kirjaamiselta haastatteluhetkellä. Kesällä tehdyt haastattelut järjestettiin peräkkäisinä päivinä. Haastattelutilanteiden jälkeen yhdessä pohtiminen oli erittäin antoisaa ja sen vuoksi aineiston analyysivaihe lähtikin jo silloin liikkeelle.

Tässä opinnäytetyössä kiinnitimme huomiota haastattelujen ilmapiiriin, jotta haastattelut antaisivat mahdollisimman paljon tietoa tutkittavasta aiheestamme. Haastattelutilanteessa loimme luottamuksellisen ja motivoivan ilmapiirin. Hyväkäyttöksisen haastattelijan ulkoinen olemus on yhtä tärkeä kuin selkeät kysymykset. Haastattelut perustuivat vapaaehtoisuuteen. Haastattelumenetelmä oli joustava, koska me haastattelijat toistimme kysymyksiä ja oikaisimme väärinkäsityksiä. (Heikkilä 2014, 64–65.)

4.5 Aineiston analyysimenetelmät

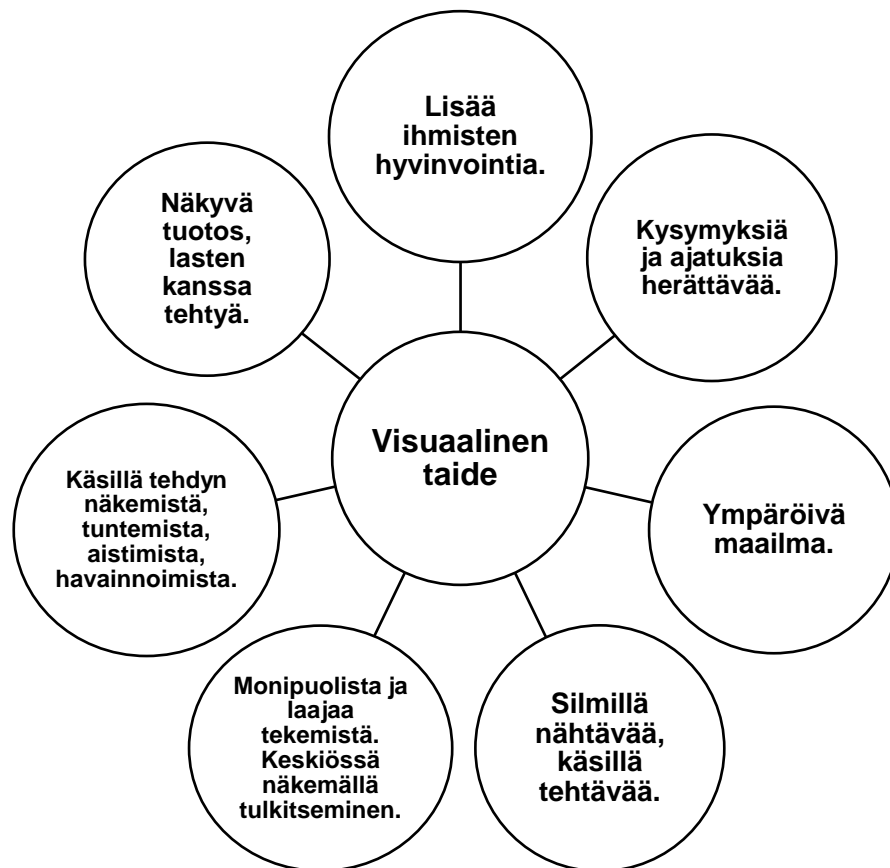
Tutkimuksen ydinasia on analyysin, tulkinnan ja johtopäätösten tekeminen, ja siksi opinnäytetyömme kaikki työvaiheet kulkivat sitä kohti. Joskus tutkijat voivat tässä vaiheessa huomata, miten heidän olisi pitänyt ongelmat asettaa. (Hirsjärvi ym. 2009, 221.) Lähes kaikissa laadullisissa tutkimuksissa käytetään sisältöanalyysiä. Sisältöanalyysillä tarkoitetaan kirjoitettujen, kuultujen ja nähtyjen aineistojen tarkastelu.

Tärkeää on huomioida, että laadullisessa tutkimuksessa on tyypillistä, että haluttuja ja kiinnostavia asioita on vastauksissa paljon, mutta tarkoituksena on löytää juuri tässä tutkimuksessa oleelliset asiat alkuperäisten tutkimuskysymysten avulla ja raportoida niitä mahdollisimman monipuolisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 104–110.) Opinnäytetyömme aineiston runsaus ja elämänläheisyys tekivät analyysivaiheesta meille mielenkiintoisen ja ajatuksia herättävän. Tutkimuksessa kerätyn aineiston analysointiin käytimme aineistolähtöistä analyysitapaa. Tutkimustulosten analysointia tehdessämme myös teoria oli meille vahvasti apuna, ja siten sen vaikutus on myös tunnistettavissa analysointityylissämme.

Tähän opinnäytetyöhön keräsimme tutkimusongelmaan liittyvää aineistoa viiden haastattelun verran, joista kukin kesti noin puoli tuntia. Jaoimme nauhoitetut haastattelut litteroitaviksi keskenämme ja niistä kertyi aineistoa 20 sivua, joissa fontin koko oli 12 ja rivinväli 1,0. Koko tekstimassaa käsitelimme tutkimusongelman ja tutkimuskysymysten näkökulmasta. Emme antaneet haastatelluille kuvitteellisia nimiä, vaan kirjoitimme jokaisen haastateltavan vastaukset eri fontilla, jotta tunnistimme haastateltavat toisistaan. Litterointivaiheen jälkeen tulostimme haastatelluista paperiversiot ja luimme niitä läpi löytääksemme aineistosta tutkimuksemme kannalta merkittävämät asiat. Analyysimme ensimmäisessä vaiheessa re-tusoimme eli pelkistimme aineiston, jolloin karsimme epäolennaisen aineiston pois. Käytimme aineiston pelkistämässä apuna värikkäitä yliviivaustusseja, jotta tekstin ydin paljastuisi. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 93, 108–109) korostavat, että tätä sisältöä jaottelevaa vaihetta voidaan kutsua myös teemoitteluksi. Näin informaatiota oli helppompaa tiivistää, ottaa aineisto haltuun ja käsitellä sitä tutkimuskysymysten mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93, 108–109.) Pyrimme löytämään aineistosta yhtäläisyyksiä, eroavaisuuksia ja tarkoituksen mukaisia teemoja. Aluksi teemat muodostuivat pitkälti tutkimuskysymysten pohjalta, ja tässä vaiheessa aineistosta nousi haastattelurungon neljä alkuperäistä teemaa.

Analyysimme toisessa vaiheessa ryhmittelimme vastauksista esiin nousseita teemoja ja muodostimme niistä kehäkuvioita (esim. Kuvio 1), joita teimme yhteensä 11. Olimme esittäneet kaikille haastateltaville samat kysymykset, ja se helpotti kuvioiden muodostamista vastausten mukaan, koska haastateltavat toivat esille saman kaltaisia asioita. Aineiston ryhmittelyssä kävimme tarkasti läpi aineistosta koodatut

ilmaukset ja niistä etsittiin yhtäläisyyksiä ja eroja. Samaa tarkoittavat ilmaukset ryhmiteltiin ja niistä muodostettiin luokkia, jotka nimettiin sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Aineistolähtöisessä sisällönanalysissä liitimme yhteen käsitteitä ja siten etsimme vastauksia tutkimuskysymyksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110–112.) Kuvio 1 toimii esimerkkinä kehäkuvioista, joita muodostimme toisessa analyysivaiheessa.

Kuvio 1. Visuaaliset taiteet.

Analyysin kolmannessa vaiheessa aloimme muodostaa tekstiä kehäkuvioiden ja teemoitellun haastattelujen pohjalta. Huomasimme esiin nousseiden teemojen vastaavan laajasti molempiin tutkimuskysymyksiimme. Tämän analysointivaiheen jälkeen kirjoitimme saadut tulokset opinnäytetyömme kahteen tuloslukuun.

4.6 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyön tekemiseen liittyy monia eettisiä kysymyksiä, jotka tulee huomioida heti tutkimustyön suunnitteluvaiheessa. (Hirsjärvi ym. 2009, 23.) Kuuntelimmekin yhteistyötahona toimivan päiväkodinjohtajan ja lastenkulttuuripedagogin toiveita päättäessämme opinnäytetyön aihetta. Vaikka opinnäytetyömme ei ole tilaustyö, halusimme kunnioittaa yhteistyötahojen mielipiteitä. Toukokuulla 2019 saimme tutkimusluvut Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuksen johtajalta sekä kulttuuritoimenjohtajalta. Sen jälkeen allekirjoitimme opinnäytetyötä koskevan sopimuksen päiväkodinjohtajan kanssa. Halusimme noudattaa läpi opinnäytetyön prosessin hyviä tieteellisiä käytänteitä.

Ihmisiin kohdistuvat tutkimukset edellyttävät tutkijalta ihmisarvoa ja itsemääräämisoikeutta kunnioittavaa otetta (Pelkonen & Louhiala 2002, 129). Itsemääräämisoikeus toteutuu opinnäytetyössämme, koska jokainen haastateltava sai itse päättää, osallistuuko haastatteluun ja mitä tietoja hän itsestään antaa tutkijoille. Toteutimme haastattelut täysin anonyymisti, sillä tulosten kannalta ei ole merkittävää, kuka haastateltavista sanoo mitään.

Opinnäytetyössämme emme julkaise muiden tekstejä ominamme, vaan lisäsimme huolellisesti tarvittavat lähdemerkinnät sekä viitteet tieteelliselle tutkimustyölle asetettujen vaatimusten mukaisesti. Tutkimuksessamme salassapito turvattiin muun muassa siten, että nauhoitetut haastatteluaineistot säilytetään salasanojen takana ja käytimme niitä vain tähän opinnäytetyöhön. Tuhoamme kaiken digitaalisen aineiston opinnäytetyön julkistamisen jälkeen.

Opinnäytetyön laadukkuutta tavoittelimme jo etukäteen, tekemällä haastattelurunгон huolellisesti sekä viisaasti. Haastattelun litterointi nopeasti haastattelun jälkeen, paransi työn laatua. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 184.) Lisäksi yksi kriteeri opinnäytetyömme aiheelle sekä erityisesti visuoppaan valinnalle oli se, ettei oppaassa käytetä kuvia lapsista eikä muista sen tekemisessä mukana olleista ihmisistä. Visuoppaan tekijältä Virpi Timoselta saimme luvan käyttää ja tutkia tätä kyseistä opasta opinnäytetyössämme. Visuopas mobiilisovelluksineen on rajattu vain Seinäjoen varhaiskasvatuksen käyttöön, mutta nettisivuille tulee lähitulevaisuudessa oppaista sähköiset versiot ilman lisättyjä todellisuuksia.

5 KASVATTAJIEN KOKEMUKSIA JA TOTEUTUKSIA

Tutkimuksemme päätavoitteena oli selvittää, miten varhaiskasvattajat ymmärtävät visuaaliset taiteet sekä miten he hyödyntävät Taiturin visuopasta toteuttaessaan visuaalisia taidemenetelmiä taide- ja kulttuuripainotteisessa päiväkodissa sekä tutkia käyttökokemuksia oppaan mobiilisovelluksesta. Luvun aluksi tarkastelemme tutkimukseen osallistuneiden varhaiskasvattajien Taiturikoulutukset. Tuomme esille myös opinnäytetyömme tutkimuksen avulla saatuja tuloksia visuaalisten taiteiden käytöstä varhaiskasvatuksessa. Rintakorpi ym. (2018, 15) painottavat, että varhaiskasvattajan tulee perustaa hyvä visuaalisten taiteiden toimintakulttuuri päiväkotiin sekä luoda mielekästä toimintaa myönteisessä vuorovaikutussuhteessa lasten kanssa.

5.1 Varhaiskasvattajien Taiturikoulutukset

Haastatteluun osallistuneista neljä kasvattajaa oli osallistunut taiturikoulutuksen perustason ja heistä kaksi oli käynyt visuaalisen taiteen taiturikoulutuksen. Yksi haastatelluista oli käynyt musiikkitaiturikoulutuksen ja yksi sanataiteen taiturikoulutukseen. Haastateltavista yksi ei ollut osallistunut perustason taiturikoulutukseen, mutta hän oli käynyt muiden haastateltavien tavoin täydentäviä taiturikoulutuksia, joita olivat muun muassa Nähdä toisin -, Kroppas puhuu - sekä Sirkuskoulutus. Oli mielenkiintoista huomata, miten kaikki varhaiskasvattajat kehuivat monisanaisesti koulutuksia ja innostuivat puhuessaan aiheesta. Tämä osoittaa, että taiturikoulutuksilla on voimaannuttava merkitys.

Nähdä toisin, Kroppas puhuu, Visuaaliset taiteet taiturikoulutus. Taiturivastaavien tapaamiset, mitkä ovat olleet kerran kuukaudessa. Ne ovat olleet tosi hyviä, koska taiturivastaavien tapaamiseen on monesti liittynyt erilaisia koulutuksia.

Taiturin taidekoulutukset sisältyvät pysyvästi Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuksen koulutussuunnitelmaan, ja taidetoiminnalla tuetaan varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä Meirän vasua (Louhimo 2019). Tärkeää oli huomata, miten aineistosta

kävi ilmi se, että kaikilla haastateltavilla varhaiskasvattajilla oli mielenkiintoa visuaalisiin taiteisiin, vaikka se taiteen alue ei olisikaan heidän vastuullaan tänä vuonna. Kaksi haastateltavista työskenteli nyt visuaalisten taiteiden vastuukasvattajina. Taiturivastaavien tapaamiset koettiin erittäin antoisiksi ja koulutuksen omaisiksi tapaamisiksi. Haastatelluista varhaiskasvattajista kukaan ei pohtinut haastatteluissa omaa osaamattomuuttaan, mistä voi päätellä, että heillä on luovuuden intoa sekä oikea asenne sitoutua Taituri-taidetoiminnan toteuttamiselle.

5.2 Visuaaliset taiteet Saimassa

Haastateltavat kokivat visuaalisen taiteen käsitteen avaamisen todella laajaksi aiheeksi, toisaalta jokainen heistä kuitenkin tiivistä asian muutamaan lauseeseen. Eräs haastateltava pohti, että visuaalinen taide on ihmisen hyvinvointia lisäävää, kysymyksiä ja ajatuksia herättävää taidetta. Haastateltavat toivat esille, että visuaalinen taide on jotakin aistittavaa ja useimmin silmillä nähtävää sekä käsillä tehtävää taidetta lasten kanssa.

Visuaalinen taide on ihmisen hyvinvointia lisäävää, kysymyksiä ja ajatuksia herättävää taidetta, esineitä ja asioita, joita löytyy meitä ympäröivästä maailmasta.

Kaikkea silmillä nähtävää taidetta. Mietin myös, että onko se kaikkea käsillä tehtävää taidetta, mutta sitten mä ajattelin, että kyllähän taidetta voi tehdä muutenkin, kuin esimerkiksi maalaamalla ja piirtämällä.

Todella laaja-alainen käsite, mutta näin suppeasti ajattelee niin: kaikki mitä käsillä tehdään ja sen näkeminen, sen tunteminen, sen aistiminen, sen havainnoiminen, siis sehän on aivan mahdolloman laaja.

Visuaalisia taiteita määritellessään taide- ja kulttuuripainotteisen päiväkodin kasvattajat totesivat haastatteluissa, että visuaalinen taide on heidän arkipäiväänsä ja se näkyy luontevana osana päiväkodin kaikissa tilanteissa sekä ympäristössä. Kaikkien haastateltavien mielestä visuaalinen taide on helposti yhdistettävissä muuhun pedagogiseen toimintaan tai näyttää siltä, että oikeastaan pedagogisen toiminnan pystyy sisällyttämään visuaaliseen taiteeseen. Eräs haastateltava pohti, että visuaalisen taiteen keinoin pystyy opettamaan asioita lapsille, eikä visuaalinen taide

vaadi aina tuokioita, vaan visuaalisia asioita voidaan tuoda mukaan kaikkeen pedagogiseen toimintaan. Pedagogisen toiminnan ei tarvitse olla suunniteltu tuokio, sen vuoksi taiteilujen lomassa voi opettaa lapselle spontaanisti uusia asioita.

Visuaalista taidetta pystyy yhdistämään pedagogisessa toiminnassa ihan kaikkeen tai oikeastaan pedagogisen toiminnan pystyy sisällyttämään visuaaliseen taiteeseen ja sen avulla opettamaan asioita. Niiden ei tarvitse olla millään tavalla erillisiä tuokioita, vaan pystyy visuaalisten juttujen lomassa opettamaan lapselle ihan mitä tahansa.

Kaikella lailla. itse asiassa kaikkia pedagogisia asioita voi käydä visuaalisten keinojen kautta.

Visuaalinen taide on tätä meidän arkipäivää, sitä ei tavallaan mitenkään erikseen tuoda esiin, vaan se on meidän joka päiväistä toimintaa. Se vaan niin muin tulee sinne mukaan. Se sisältää niitä.

Kekseliäs varhaiskasvattaja hyödyntää visuaalisia taiteita helpottaakseen päiväkodin arjen tilanteita. Yksi haastateltava mietti, että perinteisellä kuvaohjauksella voi kannustaa ja rohkaista lasta arkitaidoissa.

Mä olen innokas keksimään kaikenlaista soveltamisia. Esimerkiksi: arkitaidoissa perinteinen kuvaohjaus on tsemppausta. ”Hei kun sä olet saanut kengät hienosti jalkaan, niin sitten me voimme mennä pihalle ja tehdä jälkiä tuonne lumeen”. Ruokailussa voi olla näin että, ”katopa sulla on siinä se kuppi. Sä et meinaa nyt oikein rohjeta maistaa siitä kupista puuroa ja kiisseliä, mutta kokeilepa sekoittaa, niin miltä ne värit sitten näyttävät? Tuleeko sinne jotain hienoja kuvioita? Maista sitten”.

Visuaalisten taiteiden avulla voi lähestyä ihmisen sisimpiä alueita ja tällöin esteettinen havaitseminen sekä kokeminen syventyvät. Lapsi voi oppia asioiden välisiä yhteyksiä esimerkiksi tuntea empatiaa toista ihmistä kohtaan ja oppia samalla tulkitsemaan omia tunteitaan. (Timonen 2016, 3.) Eräs haastateltava selitti, että myös kaveri- ja tunnetaitoja voi opetella visuaalisten taiteiden keinoin.

Kaveritaidoissa voidaan tutkia jotakin tilannekuvaa. Miettiä siihen niitä henkilöiden tunnetiloja ja työstää sitä omaa tunnemaailmaa niinku sen kautta. Mun mielestä visuaaliset taiteet limittyvät aivan koko ajan siihen meidän pedagogiikkaan ja arkeen.

Haastatteluissa varhaiskasvattajat kertoivat, että heidän omat kokemuksensa, harrastuneisuus sekä mielenkiinnon kohteensa näkyvät heidän työskentelyssään lasten kanssa. Haastateltavista eräs valaisikin, että taide on hänelle elämäntapa, ja sen vuoksi taide näkyy hänen työskentelyssään. Yksi haastateltava toi esille, että hän tykkää myös vapaa-ajalla tehdä paljon käsillä ja selailee mielellään ideoita netistä.

Olen opiskellut kuvataiteita ja harrastan edelleen vahvasti kaikkia taiteen muotoja ja itselle taide on sellainen elämäntapa, ettei ole vain lisä ja se tulee työhön ja omaan työskentelyyn luonnollisesti.

Mä oon tosi innokas tekemään käsillä kaikkea ja tykkään esimerkiksi askarrella usein. Vapaa-ajalla askartelen usein ja tykkäisin lasten kanssa melkein aina askarrella ja haluaisin, että ne askartelutarvikkeet ois aina saatavilla. Vapaa-ajalla selailen paljon Pinterestia, ehkä omiin tarkoituksiin, mutta sitten sieltä tulee vastaan semmoisia, että vitsit tota mä teen kyllä lasten kanssa. Kyllä se on sellainen niinku mun juttu.

Yksi haastateltavista totesi, että omien vahvuuksien vastaiset menetelmät vaativat enemmän aikaa suunnittelulle ja heittäytymiskykyä.

Omat mielenkiinnonkohteet ja oma tausta harrastuksissa, niin ne ovat ehkä vaivattomampia. Ja sitten vaikka musiikkia, jota en ole harrastanut, niin mun pitää antaa enemmän ja ottaa selvää enemmän ja valmistella enemmän. Koska se ei ole niin oma juttu. Tarvitaan heittäytymistä, mutta siis liike ja tanssi, se tulee niin kuin luonnostaan, kun on harrastanut koko ikänsä liikkumista.

Haastatellut varhaiskasvattajat korostivat lapsilähtöisyyden merkitystä visuaalisten taiteiden toteuttamisessa ja lasten työt saavat olla lasten näköisiä. Oppimisympäristön tulisi olla esteettisesti toimiva sekä innostava niin lapsille kuin aikuisillekin. Timonen (2016, 9) toteaa, että oppimisympäristö muodostuu fyysisestä sekä sosiaalisesta ympäristöstä, huomioiden varhaiskasvatussuunnitelmat. Lapsia rohkaistaan havainnoimaan sekä kunnioittamaan ympäristöä niin sisällä kuin ulkonakin.

Pitää miettiä lapsilähtöisyyttä ja se on otettava ensisijaisesti huomioon. Lasten työt saavat olla lasten näköisiä ja jos lasta ei joku juttu kiinnosta, niin sitten on annettava mahdollisuus tehdä jotain muita juttuja, mitkä kiinnostaa. Mä yritän saada ympäristöä sellaiseksi, että se innostaisi aikuisia täällä ja samaten myös lapsia. Ympäristön tulee olla mielekäs,

sellainen, että siinä on mielekästä tehdä töitä ja lasten leikkiä. Saatavilla hyvin lasten lelut. Että olisi sellaista kivan näköistä ja toimivaa.

Varhaiskasvattajan tulee luoda sellainen oppimisympäristö, jossa näkyy ja kuuluu lasten oma kulttuuri, lasten esteettiset näkemykset. (Rusanen ym. 2014, 29.) Myös Timonen (2016, 9) pitää tärkeänä, että Visuaaliset taiteet tulisi näkyä päiväkodin oppimisympäristössä esimerkiksi vaihtuvin taidenäyttelyin.

5.3 Lasten huomioiminen taidekasvatuksessa

Taide- ja kulttuuripainotteisen päiväkodin kasvattajat totesivat yksimielisesti haastatteluissa, että visuaalisessa taiteessa lapsilähtöisyys on avainasemassa. Haastattelut pohtivat, että varhaiskasvattajat mahdollistavat monipuolista visuaalista toimintaa lapsille päiväkodissa, ilman tarkkoja suunnitelmia. Aineistosta kävi myös ilmi, että jokainen kasvattaja piti tärkeänä lapsen iän huomioimista toiminnassaan sekä erilaisten mielenkiinnon kohteiden hyväksymistä. Lapsilla tulee olla mahdollisuus toteuttaa visuaalisia taiteita omaehtoisesti vapaan leikin aikana. Yksi haastatteluvastaava pohti lapsilähtöisen toiminnan tärkeyttä prosessin omaisessa toiminnassa sekä oppimisympäristön luomista sellaiseksi, joka tukisi lapsen omaehtoista visuaalista toimintaa. Lapsen ikätaso määrittelee muun muassa toiminnan keston ja materiaalien valinnan.

Lapsilähtöinen työskentely on avainasemassa, eikä tehdä sellaista valmiista suunnitelmaa, vaan lähdetään lasten kanssa toteuttamaan sitä prosessia ja kuunnellaan lapsista lähtöisin olevia ideoita, jossa tulee automaattisesti huomioiduksi ikätasokin. Totta kai vaikutan itsekin siihen toimintaan, antamalla välillä sitä suuntaa ja silloin siihen toimintaan pystyy paremmin sisällyttämään niitä pedagogisia tavoitteita. Tietysti mahdollistaa oppimisympäristöstä sellaisen, että lapsilla olisi mahdollisimman paljon omaehtoista tekemistä, että pystyy myös toteuttamaan vapaasti, ettei pelkästään aikuisen kanssa. Lasten ikätaso huomioidaan esimerkiksi tuokioiden kestolla ja materiaalien sekä välineiden avulla.

Lapset ovat luonnostaan taiteilijoita, ja he tarvitsevat ainoastaan rohkaisua sekä vapaan ilmaisun hyväksymistä. Nykyään luovuutta tuodaan esille yhteisöllisen vuorovaikutuksen kehittäjänä, jota pidetään yhteiskuntaa uudistavana voimavarana, jolla voidaan määritellä ihmisten hyvinvointia. (Rusanen ym. 2014, 30.) Eräs haastateltava pohti lapsilähtöisyyttä erityisesti hienomotoriikan kehityksen näkökulmasta. Hän toi vastauksessaan selkeästi esille myös lapsen omat valinnat tuotoksen lopputuloksesta. Toinen haastateltava painotti, että pienten lasten kanssa toimiessa on tärkeää mahdollistaa lapselle visuaalisten taiteiden synnyttämä kokemus.

Hienomotoriikka on mun mielestä tärkeä ottaa huomioon, esimerkiksi saksien käyttö. Ja että antaa lapsille vapauden valita, että minkälainen siitä työstä tulee, ettei sitte oo että eiku tällä on tämän värinen pää ja silmät on tuossa kohdassa, että lapsi pääsee siinä kohdassa itse päättämään niistä asioista. Yleensäkin mielenkiinnon kohteita ja että jos lapsesta tuntuu tänään, että tämä riittää nyt, että tämä on valmis.

län huomioin sillä tavalla, että esimerkiksi pienillä tehdään ihan semmoista kokemuspohjaista, että vaikka maalien kanssa tehdään niin, että lattialle iso paperi ja yhdessä maalataan siihen. Se on sellaista kokeilemistä, kun niiden kanssa ei voida istua pöydän ääressä tai jokaiselle ei voi antaa kynää. Mielenkiinnon kohteet huomioidaan niin, että antaa monta vaihtoehtoa, eikä anna vain yhtä ainoa mallia, että tekkää kaikki niin. Monenlaisia juttuja esille. Ettei pakoteta ketään mihinkään, vaan kannustetaan lapsia kokeilemaan.

Varhaiskasvattaja ja lapsen huoltaja laativat yhdessä lapselle varhaiskasvatussuunnitelman, johon kirjataan selkeät tavoitteet pedagogiselle toiminnalle, joilla edistetään lapsen kehitystä, oppimista sekä hyvinvointia. (Meirän vasu 2017, 7.) Eräs haastateltava pohti haastattelussa muita haastateltuja varhaiskasvattajia selkeämmin, että lapsen henkilökohtaisesta varhaiskasvatussuunnitelmasta ilmenee lapsen ikä ja mielenkiinnonkohteet, joiden kautta varhaiskasvattajat vahvistavat tavoitteena olevia osa-alueita.

Mä mietiskelin sitä kysymystä, että joka tapauksessa lapsille tehdään vasu ja siinä mietitään lapsen ikään ja nimeen omaan siihen, mistä asioista se lapsi on kiinnostunut ja niiden kautta lähdetään sitten vahvistamaan niitä lapsen osa-alueita, missä tarvii jonkinlaista harjoitusta. Jos hän esimerkiksi sattuisi innostumaan arkkitehtuurista ja hän on hirveän kiinnostunut taloista, mutta hän ei osaa leikata saksilla, niin tuota sitä käytetään sitä innostusta siihen, että otetaan vaikka niitä talon muotoisia juttuja, mitä on sitten mukava leikata saksilla.

Tästä voi päätellä sen, että haastateltava oivalsi lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien konkreettisuuden sekä tärkeyden työskennellessään lapsiryhmässä. Ahonen (2017, 207–211) esittää Vasun käyttöoppaassa, että visuaalisilla taiteilla on vahvat juuret sekä perinteet varhaiskasvatuksessamme, sillä päiväkohteissa on aina askarreltu. Ahonen samalla kuitenkin selkiyttää uuden varhaiskasvatussuunnitelman konkreettisia tavoitteita, joita ei saavuteta perinteisillä askartelutuokioilla, vaan varhaiskasvattajan tulee ottaa haltuunsa varhaiskasvatussuunnitelman sisällöt ja toteuttaa niiden mukaan tietoista prosessointia. Yksi haastateltava toi esille haastattelussa lapsen iän ja mielenkiinnonkohteiden lisäksi myös vuorovaikutuksen sekä kielen merkitystä kohtaamisessa.

Lasten ikä huomioidaan, miten lapsi itseään ilmaisee. Vuorovaikutus on tärkeää ja myös kieli. Jokainen lapsi on kiinnostunut eri asioista ja niistä poimitaan niitä asioita ja hieman ohjataan ja niistä syntyy taas uusia juttuja. Lasten vahvuudet karttuu iän myötä ja toinen on vahvempi esimerkiksi maalatessaan ja toinen on esimerkiksi tutkiessaan kuvia ja havainnoidessaan niitä.

Meirän vasun (2017, 43) mukaan Taiturin ideologia perustuukin avoimiin, kuunteleviin sekä toista kunnioittaviin vuorovaikutussuhteisiin, joihin kuuluvat sekä sanallinen että sanaton viestintä. Myös Visuoppaassa korostetaan, että vuorovaikutustilanteessa sekä lapsi että kasvattaja ovat aidosti vastavuoroisesti läsnä toisilleen. (Timonen 2016, 5.)

6 TAITURIN VISUOPAS JA SEN MOBIILISOVELLUS

Tässä toisessa opinnäytetyömme tulosluvussa tuomme esille varhaiskasvattajien Taiturin Visuoppaan käyttökokemuksia sekä visuoppaan Taituri-mobiilisovelluksen hyödyntämistä heidän työssään. Näiden lukujen tarkoituksena on selkiyttää visuoppaan merkitystä varhaiskasvattajien työkaluna.

6.1 Taiturin visuopas varhaiskasvattajan työkaluna

Taiturin visuopas on visuaalisten taiteiden opas seinäjokelaisten varhaiskasvattajien käyttöön. Visuopas on julkaistu Seinäjoella vuonna 2016, jolloin haastateltavista varhaiskasvattajista neljä työskenteli päiväkotia Saimassa. Näin ollen visuopas on ollut heille erittäin tuttu työväline vuodesta 2016 lähtien. Visuopas toimii heille ikään kuin muistikirjana, mutta toisaalta haastateltavien mielestä kaupungin muiden päiväkotien varhaiskasvattajille visuopas on erinomainen työkalu.

Täytyy myöntää, että aika vähän olen käyttänyt visuopasta, koska me ollaan kuitenkin oltu niin tässä pitkässä prosessissa mukana ja ollaan tehtykin monet jutut, mitä siitä oppaasta löytyy. Se on meille niin tuttu juttu. Mä ajattelin tätä asiaa myös sillä tavalla, että jos tuota opasta katsoo sellainen, jolle se on oudompi, että se näyttäytyy sille välineenä.

Lähinnä se on muistikirjanen. Nämä asiat on niin tuttuja, ne on käyty eri koulutuksissa läpi, niitä ei enää tarte tästä kirjasta katsoa. Mutta sellaiselle, joka ei ole ikinä nähnyt tätä opasta, joka ei ole tässä, missä me olemme mukana, niin opas on aivan mieletön pakkaus.

Kaikki haastateltavat olivat yksimielisiä siitä, että Visuopas antaa tukea visuaalisten menetelmien käyttöön varhaiskasvatuksessa. Visuopas innostaa varhaiskasvattajia heittäytymään luovuuteen ja inspiroi kasvattajia kehittämään itseään. Haastateltavat toivat esille, että Visuopas on hyvin rakennettu ja helposti lähestyttävä. Se myös herättelee ajattelemaan itse ja antaa tilaa omalle luovuudelle.

Mun mielestä siinä oli tärkeää se, että se herätti niitä omia ajatuksia ja innostaa ja antaa tukea siihen omaan työhön. Kyllä sieltä tuli paljon sellaisia, ai niin tämmöinenkin ja voi vitsit, tätäkin vois kokeilla. Herätti vähän itseäkin, ettei aina ehkä sitä maalaamista ja askartelemista.

Tämä koko opas on rakennettu tosi herkullisesti. Virpi Timonen on tehnyt siitä tosi helposti lähestyttävän. Opas itsessään inspiroi kehittämään itseänsä ja sieltä saa ”ahaa -elämyksiä”.

Valokuvataide on yksi visuaalisen taiteen muoto. Valokuvauksen keinoin on mahdollista vahvistaa lapsen minäkäsitystä. (Timonen 2016, 24–25.) Valokuvausta voidaan käyttää lasten kanssa monin eri keinoin. (Hietaranta 2017, 35) Haastateltavat pohtivat, että Visuoppaassa on hyviä pääkohtia ja malliesimerkkejä, esimerkiksi valokuvaamisesta.

Mun mielestä visuoppaassa on hyviä pääkohtia, siinä on valokuvaamisesta ja tämmöisiä hyviä malliesimerkkejä, mitä voi tehdä. Tämä ideoi omaa mielikuvitusta, tää vihko.

Kaikessa taiteilussa tärkeintä on prosessi. Joskus voi maalaamisessa olla keskiössä esimerkiksi ohjaaminen, joskus keskusteleminen ja asioiden ihmetteleminen. Eikä mahdollinen keskustelu jäätä jälkeä paperille, vaan antaa jälkisoinnin lapsen sieluun. (Timonen 2016, 6.) Yksi haastateltava pitikin erityisen tärkeänä sitä, että visuoppaassa avataan prosessin käsite ja korostetaan aikuisen läsnäoloa sekä vuorovaikutusta prosessin toteuttamisessa.

Mun mielestä tuossa on erityisen tärkeää se prosessi käsitteen avaus. Se voi olla monille aikamoinen mörkö ylipäättänsä koko sana. Siinä korostetaan aikuisen läsnäoloa, koska se on se avain siinä prosessin toteuttamisessa. Tärkeää oppaassa on myös kuvat erilaisista töistä ja tekniikoista, koska monelle voi tulla varmuus siitä, ja ehkä tuo jotain inspiraatiota, että voi tehdä toisenlaisiakin juttuja, eikä vaan mitä on normaalisti totuttu tekemään. Vuorovaikutus on myös yksi ideoista.

Haastatteluissa tuli ilmi, että oppaan lopusta löytyvä sanasto on erittäin hyödyllinen ja siitä oppii nopeasti käyttämään oikeita termejä varhaiskasvattajan työssä.

Tykkäsin siitä, että siellä oli uusia termejä lopussa selitetty auki ja oppi käyttämään oikeita termejä ja sanoja lasten kanssa alusta asti.

Visuopas lisäsi varhaiskasvattajien tietämystä erityisesti termien ja monipuolisten tekniikoiden hallinnassa. Eräs haastateltava koki, että uudet termit vahvistivat aikaisempia näkemyksiä visuaalisesta taiteesta.

Ehkä se oli just ne uudet termit, mikä muutti omaa näkemystä, että sai sellasta vahvistusta, että täällä on tämmöstä tietoa.

Eräs haastateltavista hehkutti tilannetta, jolloin hän sai visuoppaan ensimmäistä kertaa käteensä. Hän muisteli, miten visuaalisen taiteen käsite laajeni. Visuopas avarsi tietämystä sekä ajatusta visuaalisesta taiteesta.

Kun sain ensimmäisen kerran visuoppaan käteeni, niin totta kai sitä aivan imi itseensä ja se oli hyvä paketti silloin luettavaksi. Huomasin myös sen, kuinka laaja-alainen on käsite visuaalinen taide. Eliikkä tässä on oppinut matkalla tosi paljon ja nyt osaa huomioida näitä kaikkia asioita eri kantilta ja uusin silmin. Osaa ajatella, että ei ole vain sitä yhtä näin, vaan opas on avartanut tietämystä ja ajatusta.

Visuopas ei lisännyt niiden varhaiskasvattajien tietämystä, joilla oli taustalla harrastusta tai aikaisempaa koulutusta visuaalisista taiteista. Useampi haastateltava pohti visuoppaan sisällön merkitystä sellaisen varhaiskasvattajan näkökulmasta, jolle visuaaliset taiteet ovat vieraampi käsite. Heille visuopas avautuu erilaisena.

Oikeastaan ei millään tavoin, koska itsellä on opinnot kuvataiteesta ja sitten sitä harrastaa, niin oli aika tuttua. Mutta luulisin, jos miettii tuotakin kysymystä, jolle on oudompi käsite visuaalinen taide, niin voi kuvitella, että kuvat vähän avaa, että visuaalisen taiteen työt ei tarvitse olla mitään monimutkaisia tai suuria. Ja niitä pystyy kuka tahansa tekemään.

Haastateltavat totesivat käyttäneensä visuopasta sellaisenaan varsin vähän, sillä he kokivat sen sisällön jo melko tutuksi itselleen. Useassa haastattelussa tuli esiin, että visuopas on ikään kuin muistia tukeva kirja, johon on helppo palata etsimään ideoita ja inspiraatiota. Haastateltavat eivät maininneet tuttuuden lisäksi muita syitä visuoppaan vähäiseen käyttöönsä. Yksi haastatelluista pohti, että koulutuksista saa nyt enemmän uutta tietoa kuin visuoppaasta.

Enemmän se on ollut inspiraation lähde. Siihen on palattu kurkkamaan, josko vielä joku muu menetelmä, millä tavoin voisin tätä lasten

kanssa työstämään. Se ei mulla hengaa koko ajan mukana, että vähän sellainen muistikirja.

Lähinnä tällä hetkellä koulutukset antaa niitä uusia asioita. Visuopas ei välttämättä enää riitä siihen, tietysti sieltä voi aina muistutella itsellensä.

Haastateltavista eräs pohti, että mikäli saa tulevaisuudessa vastuualueekseen visuaaliset taiteet, hän hyödyntäisi visuopasta työssään.

Ideoinnissa voin käydä tätä läpi ja sitten tota näitten otsikoiden avulla voin keksiä, miten voin mahdollisimman laajasti käydä lasten kanssa tätä visuaalista taidetta. Mutta käyttänyt oon ite tätä tosi vähän, koska meillä on nämä omat taiteen vastuualueet. Mahdollisesti itse voisin ottaa joku kausi tämän ja olla visutaituri ja sitten perehtyä tähän laajemmin.

Kaikki haastateltavat olivat tyytyväisiä visuoppaan kokonaisuuteen. Sen sijaan kasvattajilla oli hieman toisistaan poikkeavia mielipiteitä asioista, joita he olivat jääneet kaipaamaan visuoppaalta. Yksi haastatelluista jäi kaipaamaan käytännönläheisempiä vinkkejä lasten kanssa tekemiseen ja yksi haastateltavista toivoi, että visuoppaassa esiteltyjä visuaalisen taiteen muotoja avattaisiin enemmän.

Vielä ehkä enemmän niitä semmoisia kaikkia käytännön vinkkejä, varsinkin sellaisia, että mitä kaikkea lasten kanssa vois tehdä.

No tuota, että mitä visuaaliset taiteet pitää sisällään, mitä nämä arkkitehtuuri ym. pallukat on tässä oppaan kuviossa ja miten niitä voitais ottaa lasten kanssa.

Kaksi haastatelluista pohti, että oppaassa on asiaa tarpeeksi, eivätkä he jääneet kaipaamaan mitään.

En äkkiseltään keksi mitään. Mä jotenkin olin niin hurmioitunut, kun se on niin kivasti rakennettu ja asiaa on tarpeeksi. On helppo lähteä kasvattajan visumatkalle, joka ei välttämättä ole vielä tullut tutuksi erilaisten menetelmien kautta. Jos siinä ois enemmän eri menetelmiä, niin sitten vois tulla töyky olo, että ahh en ikinä pysty tähän. Mut nyt tää oli sellainen selkeä ja jollain tavalla tulee mieleen sana rauhallinen. Tykkään tästä visuoppaan tyylistä.

Mä yritin tätä selaila, niin mun mielestä täällä on niin hyvin avattu kaikkia termejä, ideoita on laajasti. Niin, en mä oikein tiedä, että mitä jäisin kaipaamaan. Tää on niin laaja ja monipuolinen tää vihko.

Monet vastaukset osoittivat, että visuoppaan kakkososalle olisi käyttöä. Haastattelutavat totesivat, että nykyinen visuopas on heille tuttu ja siksi haastateltavat toivoivat oppaaseen lisävihkoa. Nykyinen visuopas on helppokäyttöinen kasvattajille, joille menetelmät eivät ole entuudestaan tuttuja ja jotka ovat lähdössä ensimmäiselle vi-sumatkalleen.

Nämä asiat on niin tuttuja, että nyt pitäisi tulla Taiturin visuopas 2.

Haastatteluissa ilmeni, että visuopas tukee varhaiskasvattajien prosessinomaista työskentelyä päiväkodissa. Yksi haastateltava totesi, että prosessimaisessa työskentelyssä kasvattajan läsnäolo sekä lapsilähtöisyys ovat tärkeitä. Hänen mielestään visuopas kannustaa kasvattajaa päästämään irti vanhoista työtavoista sekä heittäytymään uuteen unohtaen aikuisjohtoisuuden.

Jotain työtä voi jalostaa pitkälle prosessin keinoin ja sen läsnäolon korostaminen ja lapsilähtöisyyden korostaminen on avattu oppaassa hyvin. Uskon, että se avaa monelle näkemystä siitä heittäytymisestä, että uskaltautuu päästämään semmoisista vanhoista kaavoista irti ja ei enää tehdäkään aikuisjohtoisesti. Tärkeää on myös kasvattajien välinen kommunikointi.

Haastateltavat pohtivat, että prosessinomainen työskentelytapa lähtee vahvasti kasvattajasta itsestään, siitä kuinka antaa rauhan sille tekemiselle, sillä lopputulos ei ole tärkeintä vaan se prosessin omainen tekeminen.

Kyllä mä toisaalta koen, että se prosessiomaisuus täytyy lähteä niinku vahvasti itsestä. Että ei tee semmoista suoritusta, vaan antaa itekin sellaisen rauhan sille tekemiselle. Opas kannustaa hyvin siihen, ettei oo kiire tehdä, vaan se tukee hyvin sitä ajatusta prosessista. Se on varmasti sellainen asia, että pitkän ajan saatossa pitää saada itelleen, että se lopputulos ei oo tärkein, vaan se tekeminen.

Erään haastateltavan mielestä visuopas tukee prosessinomaista työskentelyä auttamalla näkemään laajemmin visuaaliset taiteet. Yksi haastateltava pohti, että Visuopas jättää tilaa omalle luovuudelle sekä tuo esille uusia menetelmiä myös lapsille.

Luulen, että opas tuo varmasti inspiraatiota monelle ja just auttaa aikuista kehittymään ja edesauttaa näkemään visuaalisen taiteen tekemistä lasten kanssa laajemmassa perspektiivissä.

Visuoppaassa on se hyvää, että jää tilaa omalle luovuudelle ja lapsillekin se antaa uusia menetelmiä käyttöön.

Kaikki haastateltavat kokivat, että visuopas tukee aikuisen kasvamista ja kehittymistä visuaalisissa taiteissa. Lisäksi haastateltavat selittivät, että opas avaa hyvin prosessin käsitettä, koska siellä esitetään asiat isoina kokonaisuuksina, ja silloin jää tilaa omalle luovuudelle.

6.2 Visuoppaan Taituri-mobiilisovellus

Timonen (2006, 4) toteaa, että visuoppaasta hyötyy enemmän käyttämällä siihen liitettyä mobiilisovellusta. Sovellusta apuna käyttäen voit nähdä visuaalisiin taiteisiin kytkeytyviä materiaaleja. Materiaalit on merkitty oppaaseen älypuhelinikonilla. Kaikki haastateltavista olivat perehtyneet mobiilisovellukseen haastattelua varten, toisaalta he eivät juurikaan olleet työssään hyödyntäneet sovellusta. Haastateltavista yksi totesi, että mobiilisovelluksen hyödyntäminen työssä on hänelle itselleen kehittämisen paikka.

Täytyy sanoa, että tässä on itsellä nyt kehittämisen paikka, koska en ole hyödyntänyt sitä ollenkaan.

Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että mobiilisovellus tukee visuoppaan tekstiä ja sen sisäistämistä, vaikka he eivät olleet hyödyntäneet sitä työssään. Haastateluissa tuli myös ilmi, että sovelluksen koetaan avaavan ja laajentavan oppaan tekstiä. Mobiilisovelluksen ja visuoppaan koettiin täydentävä toisiaan. Sovelluksen avulla myös kokematon henkilö voi saada helposti käsityksen tekniikoista ja prosessin omaisesta työskentelytavasta.

Mun mielestä se jäsentelee ja avaa oppaan tekstin. Täydentää. Videoopastus tuo konkretiaa siihen ihan eri tavalla. Mun mielestä ilman koulutusta henkilö saa niistä kiinni, koska ne on tehty sillä tavalla, että niistä saa. Lisäarvona se tuo konkretiaa, hauskuutta ja maustetta. Onhan elävä kuva aina mielenkiintoisempaa kuin painettu kuva.

Kyllä se laajentaa tosi paljon. Se tuo tuhansia lisäsivuja ja avaa uusia maailmoja. Siellä oli eri taktiikoita tai tekniikoita näytetty, miten tehdään niin ja koin tosi mahtavaksi jutuksi.

Haastateltavat olivat sitä mieltä, että Taituri-mobiilisovellus tuo visuoppaaseen lisäarvoa, kun sovelluksessa näytetään kädestä pitäen, miten eri tekniikoita tehdään. Visuopas on saatavilla kaikille varhaiskasvattajille päiväkodin ilmoitustaululla ja erityisesti uudet työntekijät haluavat tutustua oppaaseen.

6.3 Kehittämisehdotuksia Visuoppaaseen

Vaikka Taiturin visuopas toimi monipuolisena työkaluna varhaiskasvatuksen taidekasvatuksessa, aineistosta tuli esiin joitakin kehittämisehdotuksia, joilla opasta voisi vielä parantaa. Osa esiin tulleista kehittämistarpeista oli hyvinkin konkreettisia, toiset taas käsitteellisiä toivomuksia. Haastateltavat toivoivat kehittämisehdotuksena kuulevansa kokemuksia muilta kasvattajilta, miten he ovat toteuttaneet prosessia. Kaupungin varhaiskasvattajien yhteisöllisyyttä sekä osallisuutta koettiin voitavan lisätä sosiaalisen median välityksellä.

Tulevaisuudessa tässä vois olla sellainenkin, että olisi kokemuksia muilta kasvattajilta. Miten he ovat toteuttaneet heidän prosessiaan, miten se on lähtenyt ja miten se on edennyt. Esimerkiksi Instagram, sehän ois tosi hyvä kanava katsoa toisten juttuja, että miten ne on toteutettu.

Miten sinne mobiilisovellukseen voisi lisätä niitä juttuja, että mekin tehdään näitä juttuja täällä. Kaikki voisi lisätä jotain sinne ja sen sisältö kasvaisi.

Haastateltavista yksi halusi, että visuoppaassa esiteltyjä visuaalisen taiteen muotoja avattaisiin enemmän. Toinen haastateltava tahtoi Visuoppaaseen lisää Taiturin mobiilisovelluksen lisättyä todellisuutta, jotta voisi nähdä visuaalisiin taiteisiin kytkeytyviä materiaaleja.

Mitä visuaaliset taiteet pitää sisällään? Mentäisiin enemmän sisälle niihin, mitä oikeasti se on ja miten niitä voitais ottaa lasten kanssa?

Lisättyjä todellisuuksia voisi olla paljon enemmän, että joka aukeamalla ois joku pieni juttu, vaikka lyhyempikin video.

Vastauksista esiin tulleista kehittämistarpeista useampaan liittyi tieto- ja viestintä- teknologiset laitteet, jotka helpottaisivat varhaiskasvattajien taidekokemusten vaihtoa sekä lisäisivät heidän omaa ammatillista kasvua.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää visuaalisten taiteiden toimintaa varhaiskasvatuksessa. Lisäksi tavoitteena oli tutkia Taiturin visuoppaan merkityksellisyyttä sekä visuoppaan mobiilisovelluksen tuomia hyötyjä varhaiskasvattajille. Tulosluvuissa esitämme analyysin avulla esille saamiamme tutkimustuloksia.

Opinnäytetyölle asettamassamme tavoitteissa onnistuimme hyvin. Tutkimus tuotti meille laaja-alaisesti tutkimusmateriaalia tuloksellisten haastatteluiden ansiosta, ja saimme kokonaisvaltaisen kuvan varhaiskasvattajien käsityksestä visuaalisista taiteista ja niiden toteuttamisesta päiväkotit Saimassa. Lisäksi saimme selville Taiturivisuoppaan käyttökokemuksia sekä muutamia kehittämissuhteita mahdolliseen visuoppaan lisävihkoon.

Ensimmäinen tutkimuskysymys kuuluu seuraavasti: Millaisia käsityksiä varhaiskasvattajilla on visuaalisista taiteista ja miten he toteuttavat niitä varhaiskasvatuksessa? Opinnäytetyössämme esiin tulleet vastaukset osoittavat, että varhaiskasvattajat kokevat visuaalisten taiteiden olevan silmillä nähtävää ja käsillä tehtävää taidetta, joka lisää ihmisten hyvinvointia.

Taide ja kulttuuri herättävät voimaannuttavia tunteita ihmisessä, siten taide-elämykset vaikuttavat myönteisesti mielen hyvinvointiin (Marjamäki ym. 2015, 25–26.) Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan monipuolisia taidekokemuksia sekä mahdollisuutta nähdä taidetta ja kulttuuria oppimisympäristössään. Taidekokemukset ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimiskykyä, vuorovaikutustaitoja sekä myönteistä minäkuvaa. Taidekasvatus koostuu spontaanista hetkistä sekä suunnitellusta toiminnasta. Jokaista lasta tuetaan ilmaisemaan itseään luovasti sekä yksilönä, että ryhmän jäsenenä. (Meirän vasu 2017, 41.) Tutkimuksemme osoitti, että varhaiskasvattajat ovat kiinnostuneita toteuttamaan visuaalista taidetoimintaa prosessinomaisilla menetelmillä varhaiskasvatuksen jokapäiväisessä toiminnassa.

Kuusela ja Mäkinen (2018, 20–36) kannustavat satsaamaan taideopetuksessa inspiroiviin oppimisympäristöihin. Myös tutkimuksemme kasvattajat toivat esille oppimisympäristöjen merkitykset ja mahdollisuudet visuaalisten taiteiden keinoin. Tutki-

mustuloksemme osoittavat, että visuaaliset taiteet on helppo yhdistää muuhun pedagogiseen toimintaan lasten henkilökohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat huomioiden. Kuvio 2 ilmentää varhaiskasvattajien käsityksiä visuaalisista taiteista sekä niiden toteutuksesta varhaiskasvatuksessa.

Kuvio 2. Visuaaliset taiteet ja niiden toteuttaminen varhaiskasvatuksessa.

Toinen tutkimuskysymyksemme käsittelee visuopasta: Millaisia merkityksiä Taiturin visuaalisten taiteiden visuoppaalla ja sen mobiilisovelluksella on varhaiskasvatuksessa? Visuoppaassa tuodaan näkyväksi monipuolisesti visuaalisten taiteiden menetelmiä. Visuopas on kehitetty tukemaan varhaiskasvattajien työtä ja avaamaan kasvattajien silmät näkemään taiteen monet mahdollisuudet. (Timonen 2016, 2–12.) Haastatteluiden avulla saimme selville, että visuoppaan sisältö koettiin tutuksi, ja siksi sen käyttö oli jäänyt osittain vähemmälle. Monet vastaukset osoittivat, että visuopasta oli alkuun hyödynnetty paljon, mutta koska aiheet ja toiminta oppaassa olivat tulleet tutuksi, ei visuopas tarjonnut enää uutta tietoa varhaiskasvattajille. Kuitenkin visuaalisten taiteiden opas koettiin erityisen merkitykselliseksi ja hyödylliseksi

vasta-alkajalle tai henkilölle, joka kaipaa tukea ja ideoita visuaalisten taiteiden opetukseensa varhaiskasvatuksessa. Kuvio 3 ilmentää visuoppaan ja sen mobiilisovelluksen merkitystä varhaiskasvattajille. Huomioidessamme haastateltujen omat taidokokemukset ja harrastuneisuus, on helppo ymmärtää uusien lisävinkkien tarpeellisuus.

Kuvio 3. Visuoppaan ja sen mobiilisovelluksen merkitys varhaiskasvatuksessa.

Taiturin visuoppaan mobiilisovellus laajentaa oppaan sisältöä lukijalle lisämateriaalin avulla. (Timonen 2016, 4.) Mielenkiintoista oli huomata, että varhaiskasvattajat pitivät Taituri-mobiilisovellusta tärkeänä sekä lisäarvoa tuovana elementtinä ja jopa toivoivat enemmän lisätyn todellisuuden materiaalia visuoppaaseen. Tämä saattaa kuitenkin tuntua ristiriitaiselta, koska vain harva hyödynsi visuopasta työssään. Entä vaikuttiko tutkimuksemme ajankohta tutkimustuloksiin? Jos tutkimuksemme olisi ajoittunut heti visuoppaan ilmestymisen jälkeen, olisivatko varhaiskasvattajien käyttökokemukset visuoppaasta olleet toisenlaiset?

Oppimisen ja opetuksen laatua voidaan kehittää uuden teknologian avulla (Häkkinen 2019, 91–101.) Kuten aiemmin tulosluvussa totesimme, niin haastatteluissa nousi esille, että erilaisten tieto- ja viestintäteknologian välineiden hyödyntäminen varhaiskasvatuksessa lisäisi varhaiskasvattajien tietotaitoa ja mahdollisuuksia

osaamisensa jakamiseen. Haastateltavien vastauksista teimme päätelmän, että oletettavasti varhaiskasvattajat hyödyntäisivät mobiilisovellusta enemmän, mikäli se mahdollistaisi osaamisen ja ideoiden jakamisen sosiaalisen median tavoin. Asiaa voi tarkastella myös toisesta näkökulmasta, sillä mikäli visuopas ja sen mobiilisovellus olisivat olleet kasvattajille entuudestaan tuntemattomia, myös mobiilisovellus olisi saattanut herättää enemmän käyttöarvoa varhaiskasvattajissa. Haastatteluissa meille ilmeni, että varhaiskasvattajat ovat sisäistäneet Taiturin ideologian ja sitoutuneet työssään toimimaan prosessinomaisin menetelmin. Taiturin pedagogiikka ja ideologia perustuvat aitoon läsnäoloon, toisen kunnioittamiseen ja avoimeen vuorovaikutukseen (Meirän vasu 2017, 42–43.)

Opetusministeriön julkaisemassa (2009) taidepoliittisessa ohjelmassa todetaan, että lapset elävät nykyään täysin erilaisessa kasvuympäristössä kuin edelliset sukupolvet. Internetin maailma vie suuren osan lasten vapaa-ajasta, vaikka samalla käsin tekeminen on kasvattanut suosiotaan. Visuaalinen ajattelu sekä luovuus kehittyvät jo varhaiskasvatusiässä. Siksi varhaiskasvattajien tulee huomioida visuaalisten taiteiden monipuolinen toteutus sekä ympäristön havainnointi näköaistin avulla. Unohtamatta, että tekemisen prosessi on loppuun suoritettua tuotosta tärkeämpi. Varhaiskasvattajille tulee järjestää täydennyskoulutusta, jossa opitaan ottamaan käyttöön visuaalisia taiteita. (Opetusministeriö 2009, 9–11.) Kuten johdannossa toimme esiin mielipidekirjoituksen, jossa pohdittiin taiteen positiivisia vaikutuksia ihmisen hyvinvoinnille. On kiintoisaa huomata, että myös meidän tutkimusaineistoista voisi tulkita saman ilmiön. Päiväkoti Saiman varhaiskasvattajat ovat tunnustaneet nämä taiteen hyvinvointivaikutukset ja siksi haluavat myös kehittää omaa taidetoimintaansa osallistumalla täydennyskoulutuksiin.

8 POHDINTA

Tässä luvussa tuomme esille, millainen opinnäytetyön kirjoittamisprosessi on ollut kokonaisuudessaan, miten se on edistänyt ammatillista kasvuamme ja millaisia asioita opinnäytetyön tekeminen on saanut meidät pohtimaan. Lisäksi tuomme esille, miten aiheemme tutkimustyötä voitaisiin jatkaa tulevaisuudessa visuaalisiin taiteisiin ja mobiilisovellukseen.

Opinnäytetyön tekeminen on ollut meille molemmille hyvin mukaansatempaava, opettavainen ja työntäyteinen matka. On ollut mielenkiintoista huomata, miten tutkimustyö on kasvattanut meitä, tarjoamalla paljon opittavia asioita varhaiskasvatuksen ja erityisesti visuaalisten taiteiden lumoavasta maailmasta. Matkan aikana olemme olleet erittäin tyytyväisiä yhteistyöhön sekä kiitollisia saamastamme kannustuksesta ja tuesta. Me edustamme eri sukupolvia, mutta ikä ei ole koitunut esteeksi tutkimuksen missään vaiheessa. Olemme todenneet heti opinnäytetyön prosessin alkumetreiltä saakka, että meillä on melko lailla samankaltaiset vahvuudet ja heikkoudet. Tästä voikin päätellä, että paniikki on vallannut meidät toistuvasti prosessin aikana. Toisaalta on ollut helppo ymmärtää kollegan pohdintoja ja sen avulla olemme edenneet tehtävässämme aikataulun mukaisesti. Olemme oppineet opinnäytetyöprosessissa paljon tutkimuksen tekemisestä, sen menetelmistä, analysoinnista ja muutenkin koko tutkimusprosessista. Olemme myös oppineet etsimään viimeisimpiä tutkimustuloksia ja aiomme hyödyntää niitä varhaiskasvatuksessa lapsen hyvinvoinnin ja kasvamisen edistämiseksi.

Molemmilla tutkimuksen tekijöillä on aikaisempi ammattitutkinto sekä työkokemusta varhaiskasvatuksessa, toisella enemmän ja toisella vähemmän. Nyt tavoitteena on hankkia lastentarhanopettajan pätevyys. Tämän johdosta molemmilla oli kiinnostusta toteuttaa tutkimus varhaiskasvattajille sekä tutkia visuaalisia taiteita. Keväällä 2019 päätimme tehdä opinnäytetyön kahdestaan. Aiheen taustatyötä auttoi se, että toinen meistä oli tehnyt opintoihin kuuluvan harjoittelun taide- ja kulttuuripainotteiseen päiväkotiin. Kevään 2019 aikana haimme tutkimuksellemme luvat Seinäjoen kaupungilta ja teimme sopimusasiakirjan opinnäytetyön yhteistyötahona toimivan päiväkodin kanssa. Molemmat tutkimuksen tekijät olivat runsaskätisiä lainatessaan kirjastoista teoria-aineistoa ja niistä valitsimme parhaiten aiheeseemme soveltuvat

lähteet. Kesän aikana suoritimme kirjoitusprosessin ja teoriaosuudessa käytimme lähteinä julkaistuja tietolähteitä.

Elokuulla laadimme haastattelukysymykset. Halusimme varmistaa haastattelukysymysten toimivuuden, ja sen vuoksi kysyimme neuvoa kysymysten muotoiluun työpaikkaohjaajaltamme. Haastattelujen jälkeen opinnäytetyö jatkui tutkimustulosten analysoinnilla ja teoria-aineistojen yhdistämisellä. Tuloslukujen kirjoittamisen ja teorian yhdistämisen sekä kehäkuvioiden muodostamisen vaiheet olivat antoisia, mikä johtui siitä, että opinnäytetyöstämme alkoi syntyä eheä kokonaisuus. Lisäksi tuloslukujen kirjoittamisen myötä meille vahvistui tunne siitä, että visuaaliset taiteet ja visuopas saavat näkyvyyttä opinnäytetyön tutkimuksen myötä. Haastattelujen jälkeen huomasimme, että olisi ollut mielenkiintoista kysyä haastateltavien ammatillisessa koulutuksessa saamiaan oppeja visuaalisista taiteista sekä miten varhaiskasvattajat käyttäytyvät mediakulttuurissa.

Mielestämme visuaaliset taiteet tuovat elämään iloa, lisäarvoa ja ajatuksia herättäviä näkökulmia. Sen vuoksi niiden käyttäminen varhaiskasvatuksessa on erittäin merkityksellistä ja tärkeää. Myös varhaiskasvatuslaki sekä paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma ohjaavat meitä toteuttamaan visuaalisia taiteita. Sillä visuaaliset taiteet opettavat lasta katsomaan, näkemään ja kokemaan meitä ympäröivän maailman rikkauden. Visuopas ja sen mobiilisovellus tuovat visuaaliset taiteet lähelle varhaiskasvattajaa niin, että hän pystyy sitoutumaan sekä tarttumaan oppaan ideoihin helposti varhaiskasvatuksen hektisessä arjessa. Prosessinomainen työskentely kasvattaa varhaiskasvattajaa ammatillisesti ja hänelle avautuu mahdollisuus itsetutkisteluun, mistä mahdollisesti seuraa aidon läsnäolon ja vuorovaikutussuhteiden luominen varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa. Näyttää siltä, että Taiturin taidetoiminta on tuonut Seinäjoen varhaiskasvatukseen muutososaamista koulutettujen varhaiskasvattajien kautta. Tämä todistaa, että taidetoiminta juurruttaa taidetta ja kulttuuria kaupungin varhaiskasvatukseen.

Tulevaisuudessa olisi mielenkiintoista selvittää, kuinka visuaalinen taide näyttäytyy päiväkodissa, jossa ei painoteta taidetta ja kulttuuria. Sekä vertailla niitä tutkimustuloksia tämän opinnäytetyön tuloksiin. Oman tutkimuksemme rajasimme vain yhteen päiväkotiin, joka oli taide- ja kulttuuripainotteinen, koska siinä täytyi tämän tut-

kimustehtävän laajuus. Mobiilisovelluksessa esille tulleen lisätyn todellisuuden tutkiminen varhaiskasvatuksen arjessa olisi myös erityisen ajankohtainen aihe, sillä lisätty todellisuus nostaa suosiotaan ja mahdollistaa uusia ulottuvuuksia varhaiskasvatuksessa. Digikasvatus on tärkeässä roolissa kehittämässä lapsen monilukutaitoa, ja näin ollen se on merkittävä osa varhaiskasvatusta. Se on ajan hermolla ratastava työväline, jonka tulevaisuus näyttää lupaavalta. Siitä voi päätellä, että olisi tärkeää lisätä tietoutta lisätystä todellisuudesta ja sen käytön mahdollisuuksista varhaiskasvatuksessa.

Sosionomeilla (AMK) on hyvin laaja-alaista osaamista, jota tarvitsemme muun muassa työskennellessämme eri ikäisten lasten kanssa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen opettajan osaamisen kompetenssit muodostuvat viidestä eri osa-alueesta, joita ovat koulutus, vuorovaikutustaidot, substanssiosaaminen, pedagoginen vastuu sekä humanisuus ja laatu. (LTOL, [viitattu 19.1.2020])

Lapsen ja visuaalisten taiteiden vuorovaikutuksessa kohtaavat aktiivinen toiminta sekä yhteys lasta ympäröivään maailmaan. Varhaiskasvatuksessa lapsi tarvitsee rinnalleen motivoituneen kasvattajan, joka osaa tukea lapsen kehitystä, oppimista sekä hyvinvointia varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti. (Rusanen ym. 2014, 6.) Tulevaisuuden ammattilaisina haluamme tuoda esille näkökulmaa, missä visuaalisia taiteita käytetään menetelmänä lasten oppimisen edistämiseksi. Tutkijoina tiedostamme, että visuaaliset taiteet ovat tärkeitä lasten monipuolista oppimista edistäviä toimintoja varhaiskasvatuksessa.

Meidän varhaiskasvattajien yksi osaamisen tärkeimmistä tehtävistä on kokonaisuuksien hallitseminen. Varhaiskasvatuksen opettaja osaa positiivisen vuorovaikutuksen keinoin kohdata yhteistyössä perheet sekä päiväkodin muut monialaiset yhteistyötahot. Pedagogiseen vastuuseemme kuuluu oivaltaa, ettei tärkeintä työskentelyssämme ole se, mitä lasten kanssa teemme, vaan miten ja miksi toimimme niin. Tavoitteellisessa visuaalisessa toiminnassa näkyy, miksi toimitaan määrättyllä tavalla, mikä toiminnassa on tärkeää ja mihin sillä pyritään. Valmis taideteos ei ole lopputulos, vaan esteettiset elämykset elävät kokijan mielessä ja vaikuttavat hänen tuleviin valintoihinsa. Näin ollen visuaalisella taiteella on suuri merkitys osana tavoitteellista varhaiskasvatusta.

LÄHTEET

- Aarnio, E., Alijoki, M., Luhtala, A., Olavinen, A. & Westergård, I. 2015. Lasten oma taidekirja: barnens konstbok – art book for children. Helsinki: Tammi.
- Ahonen, L. 2017. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Azuma, R. T. 1997. A Survey of Reality. [Verkkójulkaisu]. Hughes Research Laboratories. [Viitattu 29.9.2019]. Saatavana: <http://www.cs.unc.edu/~azuma/ARpresence.pdf>
- Englehart, D. 2016. STEMP Play: Integrating Inquiry Into Learning Centers. [Verkkokirja]. [Viitattu 24.9.2019]. Saatavana Ebsco eBook Collection -tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Eronen, R. 2016. Lisätty todellisuus. [Verkkolehtiartikkeli]. Kielikello: kielenhuollon tiedotuslehti (3), 29. [Viitattu 28.9.2019]. Saatavana: <https://www.kielikello.fi/-/lisatty-todellisuus>
- Hakala, M. 2018. Monilukutaito alkaa aikuisen rakastavasta katseesta. Lastentarha 81 (4) 24-25.
- Hakkola, K., Laitinen, S. & Ovaska-Airasmaa, M. 1991. Lasten taidekasvatus. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Haveri, M. 2010. Nykykansantaide. Helsinki: Maahenki Oy.
- Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. 9. p. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Helenius, A & Lummelahti, L 2018. Varhaiskasvatus: perusteita. Helsinki: BoD-Books on Demand.
- Helenius, A. 2001. Varhaiskasvatuksen juurilla. Teoksessa: K. Karila, J. Kinos & J. Virtanen (toim.) Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Jyväskylä: PS-Kustannus. (40–57.)
- Hemilä, H & Lehtinen, M. 2018. Mediakasvatusta kokeillen ja tuottaen – kuvataiteellinen toiminta monilukutaidon ja mediaosaamisen kehityksen tukena. Teoksessa: S. Rusanen, M. Kuusela, K. Rintakorpi & K. Torkki Mun kuvista kulttuuriin. Helsinki: Lasten Keskus, 138–139.
- Hietaharju, V. 2017. Tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntävä varhaiskasvatus. Seinäjoki: VK Koulutuspalvelut.
- Hirsjärvi, S & Hurme, H. 2011. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Oy.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. p. Helsinki: Tammi.

- Huhtinen-Hilden, L., Rosenlöf, A-M. & Kleimola, P. 2019. Taide- ja kulttuuritoiminta auttaa parantamaan terveyttä ja hyvinvointia. Helsingin Sanomat 27.12.2019, B15.
- Huutilainen, M. 2019. Lapselle. Lastentarha 82 (3), 15–16.
- Häkkinen, P. 2019. Älylaitteet oppimisen välineenä: teknologia voi tukea ajattelun kehittymistä ja vuorovaikutusta. Teoksessa: S, Kosola, M. Moisala & P. Ruokoniemi (toim.) Lapset, nuoret ja älylaitteet: taiten tasapainoon. Helsinki: Duodecim, 91-101.
- Hänninen, S-L. & Valli, S. 1986. Suomen lastentarhatyön ja varhaiskasvatuksen historia. Helsinki: Otava.
- Irisvik, S. & Utriainen, J. 2017. Kuinka kasvattaa diginatiivi. Helsinki: S&S.
- Jouslehto, E. & Muhonen, S. 2019. Mitä pitää tietää lisätystä todellisuudesta? [Podcast]. DNA PODCATS. [Viitattu 7.8.2019] Saatavana: https://www.dna.fi/yrityksille/mita-pitaa-tietaa-podcast?gclid=CjwKCAjw7anqBRALEiwAgvGg-mxQAYTNvDtT13szlNa_r2XzFPLIBmS14W-FzNoFsravnHFeyhWT8kBo-CAx8QAvD_BwE
- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kotilainen, S., Hankala, M. & Kivikuru, U. 1999. Mediakasvatus. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Kronqvist, E-L. & Pulkkinen, M-L. 2007. Kehityspsykologia: matkalla muutokseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.
- Kuusela, M. & Mäkinen, M. 2018. Oppimisympäristöt ja kuvataideleikit ilmiöopetuksessa. Teoksessa S. Rusanen, M. Kuusela, K. Rintakorpi & K. Torkki Mun kuvista kulttuuriin: kuvataidetta esi- ja alkuopetukseen. Helsinki: Lasten Keskus, 20- 36.
- L 13.7.2018/540. Varhaiskasvatuslaki.
- Lapsen oikeuksien sopimus 1989. [Verkkosivu]. [Viitattu 12.8.2019]. Saatavana: https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf
- LTOL (Lastentarhanopettajaliitto). Ei päivystä. Varhaiskasvatuksen opettajan laaja-alainen osaaminen. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 19.1.2020]. Saatavana: https://www.vol.fi/uploads/2019/01/10767eb6-sateenvarjo_5painos_vedos3.pdf
- Leskisenoja, E. 2019. Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Louhimo. Ei päivystä. Taituri: Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuksessa toteutettavaa taidetoimintaa. [Verkkosivu]. [Viitattu 30.12.2019]. Saatavana: <https://www.louhimo.com/kops/taituri/>

- Lähdesmäki, A. 2016. Taituri-malli tuo taiteet päiväkotien arkeen. [Verkkolehtiartikkeli]. Seinäjoen Sanomat (24), 6-7. [Viitattu 29.9.2019]. Saatavana: <https://www.lehtiluukku.fi/lehti/seinajoen-sanomat/04.05.2016/108664.html>
- Marjamäki, E., Kosonen, S., Törrönen, S. & Hannukkala, M. 2015. Lapsen mieli: mielenterveystaitoja varhaiskasvatukseen ja neuvolaan. 2. p. Helsinki: Suomen Mielenterveysseura.
- Mc Clure, M., Tarr, P. & Thompson, C. 2017. Defining Quality in Visual Art Education for Young Children: Building on the Position Statement of the Early Childhood Art Educators. [Verkkolehtiartikkeli]. Arts Education Policy Review 118 (3), 154–163. [Viitattu 24.9.2019]. Saatavana Academic Search Elite -tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Mediakasvatusseura. Ei päiväystä. Mediakasvatus. [Verkkosivu]. [Viitattu 10.10.2019]. Saatavana: <https://mediakasvatus.fi/mediakasvatus/>
- Mertala, P. 2019. Laita digitaalisuuden pallo liikkeelle. Lastentarha 82 (3), 15–16.
- Moisala, M. & Lonka, K. 2019. Älylaitteet ja aivojen kehitys: aivot kehittyvät vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Teoksessa: S. Kosola, M. Moisala & P. Ruokoniemi (toim.) Lapset, nuoret ja älylaitteet: taiten tasapainoon. Helsinki: Duodecim, 20.
- Niirala, P. & Kinos, J. 2001. Suomalaisen lastentarha- ja päiväkotipedagogiikan jäljillä. Teoksessa K. Karila, J. Kinos & J. Virtanen (toim.) Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Jyväskylä: PS-kustannus, 70–74.
- Opetusministeriö. 18.11.2009. Päin näköä! Visuaalisten alojen taidepoliittinen ohjelma: Mitt i synen! De vusuela branschernas konnstopolitiska program. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 20.2.2020]. Saatavana: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75634>
- Pekkala, L., Salomaa, S. & Spisak, S. 2016. Monimuotoinen mediakasvatus. Helsinki: Kansainvälinen audiovisuaalinen instituutti (KAVI).
- Pelkonen, R. & Louhiala, P. 2002. Ihminen lääketieteellisen tutkimuksen kohteena. Teoksessa S. Karjalainen, V. Launis, R. Pelkonen & J. Pietarinen (toim.) Tutkijan eettiset valinnat. Tampere: Gaudeamus, 126–136.
- Pentikäinen, L. 2006. Kuvataidekasvatuksen poluilla. Teoksessa: T. Tarkkonen & P. Sassi (toim.) Lapsi ja taide: puheenvuoroja taidekasvatuksesta. Helsinki: Cultura Oy, 27–35.
- Piironen, L. 2006. Leikistä vauhtia taidekasvatukseen. Teoksessa: T. Tarkkonen & P. Sassi (toim.) Lapsi ja taide: puheenvuoroja varhaiskasvatuksesta. Helsinki: Cultura Oy, 20–26.
- Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) 2011. Menetelmäviidakon raivaajat: perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Helsinki: JTO 2011.

- Pääjoki, T. 2012. Lasten taiteellinen toimijuus. Teoksessa: E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 109–121.
- Repo, L. Paananen, M. Eskelinen, M. Mattila, V. Lerkkanen, M-K. Gammelgård, L. Ulvinen, J. Marjanen, J. Kivistö, A ja Hjelt, H. 2019. Varhaiskasvatuksen laatu arjessa: Varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen päiväkodissa ja perhepäivähoidossa. [Verkkosivu]. Karvi (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus) [Viitattu 18.1.2020]. Saatavana: https://karvi.fi/app/uploads/2019/09/KARVI_1519.pdf
- Rikala, J. 2016. Mobiilioppiminen. Helsinki: Books on Demand.
- Rintakorpi, K. & Vihmari-Henttonen, E. 2017. Tää on meidän maailma: pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Lasten Keskus.
- Ruokonen, I. & Rusanen, S. 2009. Esteettinen kasvattaja kulttuurisena kasvattajana. Teoksessa I. Ruokonen, S. Rusanen & A-L. Välimäki (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 10–15.
- Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L. (toim.) 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Rusanen, S. & Torkki, K. 2000. Minusta jää jälki. Teoksessa: S. Karppinen, A. Puurula & I. Ruokonen Elämysten alkupoluilla: lähtökohtia alle 3-vuotiaiden taidekasvatukseen. Helsinki: Finn Lectura, 43–45.
- Rusanen, S. 2007. Taidekasvattajaksi varhaiskasvatukseen: kuvataiteen opintojen kehittäminen lastentarhanopettajien koulutuksessa. 2. p. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.
- Rusanen, S., Kuusela, M., Rintakorpi, K. & Torkki, K. 2014. Musta tuntuu punaiselta: Kuvataiteellinen toiminta varhaisiässä. Helsinki: Lasten keskus.
- Rusanen, S., Kuusela, M., Rintakorpi, K. & Torkki, K. 2018. Mun kuvista kulttuuriin: kuvataidetta esi- ja alkuopetukseen. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.
- Sava, I. 2007. Katsomme – näemmekö: Luovuudesta, taiteesta ja visuaalisesta kulttuurista. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Seinäjoen kaupunki. 20.6.2017. Meirän vasu. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 4.5.2019]. Saatavana: http://www.seinajoki.fi/material/attachments/seinajokifi/paivahoitoja-koulutus/varhaskasvatus/varhaiskasvatuksenlomakkeet/2yPBJVqJX/Seinajoen_kaupungin_varhaiskasvatussuunnitelma_Meiran_vasu_2017.pdf
- Seinäjoen kaupunki. Ei päiväystä. Taide- ja kulttuuripäiväkoti Saima. [Verkkosivu]. [Viitattu 4.5.2019]. Saatava: <https://www.seinajoki.fi/varhaiskasvatusjakoulutus/varhaiskasvatuspalvelut/hoitopaikkojenesittely/keskustanalue/yლისenpaivakoti.html>

- Seinäjoen kaupunki. Ei päiväystä. Taituri-taidetoimintamalli. [Verkkosivu]. [Viitattu 28.9.2019]. Saatavana: <https://www.seinajoki.fi/kulttuurijaliikunta/kulttuuripalvelut/taituri-taidetoimintamalli.html>
- Smeds, K. 2018. Digitaalisuus varhaiskasvatuksessa: case digitaaliset portfoliot. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 13.8.2019]. Saatavana: https://www.avi.fi/documents/10191/10173227/19.4.18_Kati_Smeds/98614113-b2d8-430e-8374-a9ddafbc7995
- Suomen Taiteilijaseura. 2014. Mitä kuvataide on? [Verkkosivu]. [Viitattu 22.8.2019]. Saatavana: <https://artists.fi/kuvataide/mita-kuvataide-on/>
- Timonen, V. 2016. Taiturin Visuopas: visuaalisten taiteiden opas varhaiskasvatukseen käyttöön. Seinäjoki. Seinäjoen kaupunki.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi. 5. uud. laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Uusikylä, K. 2012. Luovuus kuuluu kaikille. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. Helsinki: Opetushallitus. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 19.8.2019]. Saatavana: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf
- Vikman, M. 2018. Jo 6-vuotiaat osaavat laittaa ketun juoksemaan metsässä soveluksen avulla – näin suomalaislapsia opetetaan päiväkodissa. [Verkkoartikkeli]. Yle-uutinen 14.12.2018. [Viitattu 10.10.2019.]. Saatavana: <https://yle.fi/uutiset/3-10547127>
- Välimäki, A-L. & Ojala, V. 2008. Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Stakes.

LIITTEET

Liite 1. Opinnäytetyön haastattelurunko ja saatekirje varhaiskasvattajille

Liite 1.

OPINNÄYTETYÖN HAASTATTELURUNKO KASVATTAJILLE

Kasvattajien taustatiedot

- Mikä on koulutustaustasi ja milloin olet valmistunut?
- Kuinka pitkään olet työskennellyt varhaiskasvatuksessa taide- ja kulttuuripainotteisessa kehittämisspiväkodissa?
- Mihin taiturikoulutuksiin olet osallistunut?

Visuaaliset taiteet

- Mitä visuaalinen taide on sinun mielestäsi?
- Miten visuaalinen taide on yhdistettävissä muuhun pedagogiseen toimintaan?
- Millä tavoin omat taidekokemukset ja harrastuneisuus näkyy työskennellessäsi lasten kanssa?
- Miten huomioit lasten iän, mielenkiinnon kohteet sekä vahvuudet taidekasvatuksessa?

Taiturin Visuopas

- Mikä on sinulle tärkeää Taiturin Visuoppaassa?
- Millä tavoin Visuopas muutti omaa tietämystäsi visuaalisesta taiteesta?
- Miten olet käyttänyt / tulet käyttämään Taiturin Visuopasta työssäsi?
- Millaisia asioita tai tukea jäät kaipaamaan Visuoppaalta?
- Miten Visuopas tukee prosessin omaista työskentelyä päiväkodissa, entä henkilökohtaista työprosessiasi? Jos se ei tue työskentelyä, niin kerrotko, miksi se ei tue?
- Mitä muuta haluaisit kertoa Visuoppaasta ja sen käytöstä tulevaisuudessa?

Visuoppaan Taituri-mobiilisovellus

- Miten olet hyödyntänyt / tulet hyödyntämään Taituri-mobiilisovellusta työssäsi?
- Miten lisätty todellisuus tukee Visuopasta?
- Millaista lisäarvoa Taituri-mobiilisovellus tuo Visuoppaaseen?

Saatekirjekirje haastateltaville

Hei Saima-päiväkodin kasvattajat!

Seinäjoella 6.8.2019

Opiskelemme Seinäjoen ammattikorkeakoulussa sosionomeiksi ja suoritamme varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuuteen tarvittavia opintoja. Teemme tutkimuksellista opinnäytetyötä, jonka tavoitteena on selvittää Taiturin Visuoppaan hyödyntämistä taide- ja kulttuuripainotteisessa Saima-päiväkodissa, kehittämissä päiväkodissa. Lisäksi haluamme selvittää, millaista hyötyä Taituri-mobiilisovelluksen lisätty todellisuus tuo varhaiskasvattajien työskentelyyn. Opinnäytetyön tarkoituksena on kerätä kasvattajilta Visuoppaan käyttökokemusten perusteella mahdollisia kehittämisside-
oita oppaaseen.

Toteutamme teemahaastattelut elokuun 2019 aikana, mielellään viikolla 35, haastateltaville sopivana ajankohtana. Seinäjoen kaupunki on myöntänyt meille tutkimusluvan toukokuussa 2019. Tutkimuksessa ei käytetä minkäänlaisia tunnistetietoja, joten osallistuminen on täysin anonymia. Tutkimuksen päätyttyä kaikki opinnäytetyön haastatteluaineisto hävitetään. Tämän sähköpostin liitteenä on haastattelurunko, jonka pohjalta haastattelu tullaan pitämään.

Mikäli haluatte lisätietoja haastatteluista tai tutkimuksestamme, vastaamme mielellämme kysymyksiinne sähköpostitse.

Kiitos vaivannäöstä ja kiinnostuksestanne tutkimustamme kohtaan.

Ystävällisin terveisin,

Minna Kurunsaari ja Anni-Julia Tallbacka

Minna.kurunsaari@seamk.fi

Anni-Julia.tallbacka@seamk.fi

Opinnäytetyön ohjaava opettaja Tiina Tiilikka

Tiina.tiilikka@seamk.fi